

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Postavení malých zemí v Evropské unii

Position of Small Countries in the European Union

Student: Bc. Lenka Šajnová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Iva Honová

Ostrava 2008

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně všech příloh vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 25. dubna 2008

.....

Lenka Šajnová

Děkuji vedoucímu diplomové práce paní Ing. Ivě Honové za odborné vedení při vypracování této diplomové práce, za cenné rady a připomínky, které mi byly v průběhu jejího zpracování poskytnuty.

Obsah

Úvod	5
1 Velikostní diferenciací zemí ve světové ekonomice	7
1. 1 Vymezení pojmu malá země.....	7
1. 1. 1 Kritéria malé země.....	7
1. 1. 2 Charakteristické rysy malé země	12
1. 2 Malé země v integraci.....	14
1. 2. 1 Přínosy integrace pro malé země	14
1. 2. 2 Příspěvek malých zemí integraci	15
1. 2. 3 Základy pozice malé země uvnitř EU	15
1. 2. 4 Role, které mohou malé země v EU sehrát.....	16
1. 2. 5 Efekty pro malé země v integraci	17
1. 3 Malé země a svět.....	19
1. 4 Malé země a Evropa	20
1. 4. 1 Srovnání členských zemí EU podle HDP	23
1. 4. 2 Srovnání členských zemí EU podle HDP/obyvatele	23
1. 4. 3 Srovnání členských zemí EU podle územní rozlohy	24
1. 4. 4 Srovnání členských zemí EU podle populační velikosti	25
1. 4. 5 Srovnání členských zemí EU podle zahraničně obchodní směny	26
2 Zapojování malých zemí do Evropské unie.....	27
2. 1 Evropa v míru – počátky spolupráce	27
2. 1. 1 Hospodářská spolupráce	27
2. 1. 2 Diplomatická a vojenská spolupráce	28
2. 1. 3 Politická a parlamentní spolupráce	28
2. 2 Období integrační dynamiky a rozvoje.....	30
2. 2. 1 Vznik ESUO, EURATOM a EHS	30
2. 2. 2 Zhodnocení ESUO, EHS a EURATOM.....	33
2. 2. 3 Evropské sdružení volného obchodu	34
2. 2. 4 Zhodnocení ESVO	35
2. 2. 5 Slučovací smlouva	36
2. 2. 6 Politika prázdných křesel a Lucemburský kompromis.....	36

2. 3 Období po prvním rozšíření ES	37
2. 3. 1 Dopady prvního rozšíření na ES	39
2. 4 Období po druhém rozšíření ES	41
2. 4. 1 Dopady druhého rozšíření na ES	42
2. 5 Období po třetím rozšíření ES	43
2. 5. 1 Jednotný evropský akt	44
2. 5. 2 Maastrichtská smlouva	46
2. 5. 3 Dopady třetího rozšíření na ES	47
2. 6 Období po čtvrtém rozšíření EU	48
2. 6. 1 Amsterodamská smlouva	49
2. 6. 2 Smlouva z Nice	50
2. 6. 3 Dopady čtvrtého rozšíření na EU	51
2. 7 Období po pátém rozšíření EU	52
2. 7. 1 Spolupráce ES se zeměmi SVE na počátku 90. let	52
2. 7. 2 Jednání o vstupu do EU	54
2. 7. 3 Dopady pátého rozšíření na EU	55
3 Malé země v soudobé etapě vývoje Evropské unie	57
3. 1 Šesté rozšíření EU	57
3. 2 Ekonomika malých členských zemí EU	58
3. 3 Současné zastoupení malých členských zemí v institucích EU	60
3. 4 Lisabonská smlouva a budoucnost EU vzhledem k malým členským zemím	64
3. 4. 1 Institucionální změny	65
3. 5 Zhodnocení postavení malých zemí v EU	69
Závěr	72
Seznam použité literatury	75
Seznam zkratk a symbolů	82
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	83
Seznam příloh	84

Úvod

„Když jsme národ malý, máme jen jiné prostředky, jako člověk, který má chaloupku, nemůže pracovat takovými prostředky jako ten, kdo má palác. Ale je otázka, nemůže-li být člověk v chaloupce šťastnější, vzdělanější než člověk v paláci. Ovšem běda mu, bude-li se opíčet po tom, kdo má palác“.¹

V dnešní době problematika malých zemí vzbuzuje větší pozornost, oproti minulosti, kdy předmětem zájmů byly především velmoci. Rostoucí zájem o danou oblast je nepochybně odrazem skutečnosti, že se zvyšuje počet malých států ve světě. Jen v Evropě malé země v současnosti představují více než osmdesát procent evropských států a tři čtvrtiny členů Evropské unie.

Tématem mé diplomové práce je postavení malých zemí v Evropské unii. Toto téma jsem si vybrala především proto, že pocházím z České republiky, která patří do skupiny malých zemí a od 1. května 2004 je členem Evropské unie.

Práci člením do tří hlavních kapitol. V první kapitole „Velikostní diferenciace zemí ve světové ekonomice“ vymezuji malou zemi, hodnotím účast malého státu v integraci a zaměřuji se na malé země ve světě a především v Evropě resp. v Evropské unii. V neposlední řadě provádím komparaci členských zemí Unie dle hrubého domácího produktu, HDP/obyvatele, rozlohy, počtu obyvatel a zahraničně obchodní směny.

Druhá kapitola „Zapojování malých zemí do Evropské unie“ se věnuje analýze malých zemí v čase, tzn. od počátku evropského integračního procesu až do největšího rozšíření Evropské unie o deset zemí, charakterizuje jednotlivé etapy rozšiřování Evropských společenství/unie o malé země a jejich dopady na integraci.

V závěrečné kapitole „Malé země v soudobé etapě vývoje Evropské unie“ se zabývám posledním rozšířením Unie o dva státy, a to o Bulharsko a Rumunsko. Podrobněji rozebírám současnou ekonomickou situaci malých členských zemí EU a postavení malých států ve třech základních orgánech Evropské unie – v Radě EU, Evropské

¹ Malá otevřená ekonomika v ekonomické teorii, str. 1 [10]

komisi a Evropském parlamentu. V závěru této kapitoly nastiňuji jejich budoucí postavení, které navrhuje Lisabonská smlouva.

Cílem této diplomové práce je vymezit malou zemi, zanalyzovat zapojování malých zemí do Společenství od počátku padesátých let do současnosti a nastínit budoucí postavení malých zemí v Evropské unii.

1 Velikostní diferenciacie zemí ve světové ekonomice

Světová ekonomika je tvořena komplexem velkých i malých zemí, které se nacházejí v určitých vzájemných relacích. Ze 195 státních celků² je 53 států zařaditelných mezi velké země a 142 států mezi země malé. Navíc je tento stav vysoké fragmentace současně charakteristický soustředěním obyvatelstva zeměkoule do jakýchsi dvou pólů – do malé skupinky velkých či supervelkých států na straně jedné a velké skupiny – představované malými až nejmenšími státními celky na straně druhé.

1. 1 Vymezení pojmu malá země

Výchozím problémem je vyjasnění pojmu „malá země“. V současné době neexistuje ve světové ekonomické literatuře explicitní definice pojmu „malá země“, která by byla všeobecně uspokojující a která by nevyvolávala pochybnosti svou podmíněností. Již samotný pojem „malý“ a „velký“ implikuje relativitu, neboť „malým“ či „velkým“ je „něco“ vždy ve vztahu k „něčemu“. Např. ekonomika Spojeného království je nepochybně velká ve vztahu k ekonomice Dánska, současně je však malá ve vztahu k ekonomice Spojených států.

Na první pohled je také jasné, a to bez jakékoli analýzy, že např. Česká republika, Rakousko, Maďarsko, Belgie, Nizozemí, Lucembursko a řada dalších představují státy malé a že např. Německo, Francie, Spojené království, Rusko a USA představují státy velké, z nichž některým přísluší dokonce statut velmocí. Finský politolog Kari Mottola³ klasifikuje severské státy (Norsko, Švédsko, Finsko) jako malé státy, ale kdybychom přenesli např. geografické rozměry Finska do středoevropských poměrů, pak to bude velký stát sahající od Kodaně k Jaderskému moři.

1. 1. 1 Kritéria malé země

Mám-li tedy vymezit malé a velké státy, je účelné stanovit si určitá objektivní kritéria. Mezi nejčastěji používaná patří hrubý domácí produkt, rozloha, počet obyvatel, nerostné

² Seznam států světa – Wikipedie [55]

³ Malé země, velcí sousedé, str. 10 [8]

bohatství, vojenská síla a podobně. Žádný autor usilující o objektivní pohled by neměl pominout důležitou skutečnost, že existují také kritéria kvalitativní, kterými jsou kvalita hospodářské, sociální a zahraniční politiky, kvalita politického systému a jeho představitelů, politická kultura země a podobně.

1) HDP/obyvatele a hrubý domácí produkt

Relace veličiny HDP k počtu obyvatelstva vyjadřuje ekonomickou rozvinutost země nezávisle na velikosti země. Navíc zakrývá vlivy sociálních nerovností mezi obyvateli dané země, která může být až propastného rozměru. Vysoká váha menšiny nejbohatších a nízká váha převládající většiny pak vymezuje veličinu trhu deformovaně. Kromě toho vysoký HDP může být dosahován vlivem určitého dominantního zdroje, což je pro kategorii malých zemí typické, a neumí odrážet nerozvinutost strukturálního charakteru. Navíc nutno uvážit, že rozdíly v ukazateli HDP/obyv. i ve skupině zemí, které jsou pokládány za rozvinuté, jsou někdy i výrazně vysoké. Lze to dokumentovat na relacích uvnitř malých zemí v EU, kde například v Lucembursku, resp. Dánsku ve srovnání s Řeckem je ekonomická úroveň 3,5-krát, resp. 2,6-krát vyšší⁴.

K obdobnému zkreslení dochází při použití ukazatele objemu HDP, odrážejícího ekonomickou sílu země. Ani ne půlmilionové Lucembursko dosahuje téměř dvakrát většího objemu koupěschopné poptávky ve srovnání s 36-milionovou Tanzanií, či více než třiapůlkrát než Kongo, které má přes 50 mil. obyvatel⁵. Tento typ ukazatele je vhodný pro komplexní rozbor postavení zemí ve světové ekonomice, ale ne pro stanovení hranice mezi velkými a malými zeměmi. Toto kritérium používají k měření velikosti země např. J. I. Judanov, B. Jalan, P. Lloyd, také K. Edvards⁶. Podle Edvardse⁷ se může ekonomický život ve velkých zemích rozvíjet natolik odděleně, že to vede prakticky ke vzniku dvou, tří i více domácích trhů v rámci jedné země. Tato situace nastala například v USA, kde je ekonomika tichooceánského pobřeží prakticky oddělena od oblastí atlantského pobřeží. Naopak domácí trh některých malých zemí je natolik včleněn do světové ekonomiky, že hranice národních trhů ztrácejí svůj prvořadý hospodářský význam.

⁴ Základy teorie integračních procesů, str. 70 [14]

⁵ Základy teorie integračních procesů, str. 70 [14]

⁶ Chování malé otevřené ekonomiky v podmínkách evropských integračních procesů, str. 7 [12]

⁷ Chování malé otevřené ekonomiky v podmínkách evropských integračních procesů, str. 7 [12]

2) Územní rozloha

Dalším zmíněným kritériem vymezujícím malou zemi je rozloha. Rozsah hospodářského území je nepochybně důležitým parametrem, neboť jde o plochu, na níž spočívá těžiště reprodukčního procesu národní ekonomiky. V ekonomické literatuře se všeobecně traduje stará teze, podle níž je geograficky malá země hůře vybavena přírodními zdroji než země geograficky větší. Na velikost území se zde zpravidla pohlíží jako na veličinu víceméně korelující s přírodními podmínkami výroby.

Přírodní podmínky v širokém slova smyslu – nerostné bohatství, vodní zdroje, lesní fond, půdní poměry, charakter terénu s ohledem na dopravu, klimatické podmínky, přístup k moři apod., se zpravidla liší svým rozsahem, strukturou a stupněm využitelnosti i při stejném teritoriu. Přírodní zdroje mohou být rozloženy tak nerovnoměrně, že velké oblasti mohou být prakticky bez využitelných zdrojů, zatímco některé malé oblasti mohou oplývat neobyčejně bohatými zdroji.

Z tohoto důvodu doporučují někteří autoři rozlišovat „produktivní rozlohu“ a „úhrnnou rozlohu“, přičemž první termín vylučuje všechny oblasti jako jsou např. pouště a hory, které mají pro ekonomickou aktivitu minimální význam⁸. Při oceňování ekonomického přínosu oblastí, které jsou zde implicitně chápány jako „neproduktivní“, musíme brát v úvahu i jejich význam z hlediska podzemních nerostných zdrojů, turistiky a případně i z hlediska skladování nebezpečných odpadů či umístění ekologicky nepříznivých výrobníků.

Vzhledem k silné heterogenitě vlastností teritoria, nepoužijí geografickou rozlohu pro stanovení pojmu malá země. Ani kombinaci geografického a demografického rozměru nepoužijí při vymezení malé země a to díky časté a značné asymetrii obou veličin. Kupříkladu země s relativně málo početným obyvatelstvem – Norsko, Švédsko a Finsko, převyšují svým územím všechny západoevropské země s výjimkou Francie a v některých případech Německa. Na druhé straně Belgie a Nizozemí, které rozměrem svého teritoria představují zhruba desetinu Norska, Švédska a Finska, převyšují počtem obyvatel každou z nich. Kombinaci geo- a demo- faktoru použilo pro klasifikaci zemí

⁸ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 9 [9]

v roce 1983 Hnutí nezúčastněných⁹. Podle komise expertů Hnutí¹⁰, přísluší přívlastek „malá“ zemi, která má méně než 400 000 obyvatel a měří méně než 700 km².

3) Populační velikost

V odborné literatuře se při vymezení hranice mezi malými a velkými zeměmi operuje veličinami 10, 15 či 20 milionů obyvatel¹¹. S. Kuznets¹², který se jako jeden z prvních ekonomů zabýval vymezením pojmu „malá země“, ve své přednášce „Ekonomický růst malých národů“, kterou přednesl na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě v roce 1959, stanovil hranici na úrovni 10 milionů obyvatel. J. Sládek¹³ se přiklonil k hranici 12 milionů. Patnáct milionů obyvatel je předělem v práci B. Malého¹⁴. B. Balassa¹⁵ na budapeštské konferenci o malých zemích ve světovém hospodářství v roce 1986, doporučil hranici 16 milionů. V. Jurečka¹⁶ pokládá rozvinutou zemi za malou, nepřevyšuje-li počet jejího obyvatelstva 20 milionů. UNITAR¹⁷ považuje za malou takovou zemi, která má méně než 1 milion obyvatel.

Můžeme se setkat i s citlivějším členěním zemí z hlediska jejich populační velikosti. Například ekonomické a sociální oddělení Sekretariátu OSN rozlišuje¹⁸:

- velké země – nad 70 mil. obyv.,
- středně velké země – více jak 20 mil. a méně než 70 mil. obyv.,
- malé země – do 20 mil. obyv.

V této práci rozlišuji pouze malé a velké země a přikláním se **k hranici 20 milionů**, neboť v evropských poměrech je toto kritérium nejen snadno aplikovatelné, ale

⁹ Hnutí nezúčastněných je mezinárodní organizace s více než 100 státy, které nejsou zapojeny do žádných mocenských bloků. Smysl organizace vyjadřuje havanská deklarace z roku 1979: „zajistit národní nezávislost, územní nedotknutelnost a bezpečnost nezúčastněných zemí v jejich úsilí proti imperialismu, kolonialismu, neokolonialismu, apartheidu, rasizmu včetně sionizmu a všem formám zahraniční agrese, okupace, dominance, vměšování nebo nadvlády, jakož i proti velmocem a politice bloků“.

¹⁰ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 9 [9]

¹¹ Základy teorie integračních procesů, str. 70 [14]

¹² Malá otevřená ekonomika v ekonomické teorii, str. 3 [10]

¹³ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 14 [9]

¹⁴ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 14 [9]

¹⁵ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 14 [9]

¹⁶ Chování malé otevřené ekonomiky v podmínkách evropských integračních procesů, str. 6 [12]

¹⁷ UNITAR = Institut Spojených národů pro výcvik a výzkum. K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 14 [9]

¹⁸ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 15 [9]

i výhodné, protože velmi zřetelně odděluje skupinu malých evropských zemí, kde největší malou zemí je Nizozemí se 17 miliony obyvatel, od skupiny velkých zemí, kde nejmenší velkou zemí je Rumunsko s více než 21 miliony obyvatel.

4) Zahraničně obchodní směna

Zvláštní skupinu kritérií pro třídění zemí na malé a velké představují kritéria vycházející ze zahraničně obchodní směny. Například W. A. Salant¹⁹ používá jako kritérium úhrnný objem vývozu země. Za malou považuje takovou zemi, která má vysoký průměrný a pravděpodobně i mezní sklon k dovozu a jejíž vývoz představuje malý zlomek úhrnného světového vývozu. Podobně G. Marcy definuje malou zemi jako „zemi, která poměrně značně závisí na zahraničním obchodu – jak pokud jde o nákupy, tak prodej, a přispívá jen skromně k agregátnímu toku zahraničního obchodu“²⁰. Slabou stránkou tohoto jinak racionálního pojetí je skutečnost, že zahraničně obchodní intenzita není dána jen rozměrem země, ale také stupněm jejího rozvoje, odvětvovou strukturou a dalšími činiteli.

5) Kvalitativní kritéria

Již na začátku své práce jsem zmínila, že existují i kvalitativní kritéria. Skupina profesorů Pařížské univerzity²¹ považuje za malou takovou zemi, která není schopná odolávat vnějším vlivům, ať již tyto vykazují negativní či pozitivní účinek na její ekonomiku a politiku. Na podobném typu ocenění je založeno i kritérium, které přivedl k životu rostoucí význam vědy pro ekonomický růst. Země jsou děleny na malé a velké podle toho, zda jsou nebo nejsou svým ekonomickým a intelektuálním potenciálem schopny vytvářet optimální podmínky pro rozvoj vědy. Podobně M. Hroch²² ve své práci v oboru historie rozlišuje typ národa velkého (vládnoucího) a typ národa malého (potlačovaného), přičemž termín „malý“ není u něj charakteristikou kvantitativní, nýbrž „zkratkovým symbolem jisté společenské situace“.

Velmi zajímavý způsob klasifikace států na státy malé a velké zmiňuje P. Drulák²³. Podle něj existují dva přístupy k členění států, a sice přístup **esenciální** a **existenciální**.

¹⁹ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 10 [9]

²⁰ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 11 [9]

²¹ K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 11 [9]

²² K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí, str. 11 [9]

²³ Co dělat, když jste malý, str. 6 – 7 [15]

První přístup, **esenciální** (tradiční), zkoumá určité charakteristiky státu a na jejich základě označuje stát jednou provždy za velký, či malý. Esencialisté používají dvou skupin kritérií, a to *objektivní* (počet obyvatel, hrubý domácí produkt, vojenská síla či rozloha a nerostné bohatství) a *subjektivní*, která závisí na tom, co si o daném státu myslí jeho příslušníci, představitelé a zahraniční pozorovatelé.

Mezi objektivisty bychom mohli zařadit např. Karla Deutsche²⁴, který tvrdí, že malý stát je stát, který se podílí na světovém HDP méně než 1 %. Naproti tomu subjektivně smýšlející Keohane o malém státu říká: „Představitelé státu zdůrazňují, že nemohou sami nebo v malé skupině významným způsobem ovlivnit mezinárodní systém“²⁵. Jiný badatel definuje malý stát jako „stát, který uznává, že si nemůže zajistit bezpečnost na základě vlastních zdrojů a že se musí zcela fundamentálně spoléhat na pomoc jiných států či institucí“²⁶. Stručně řečeno, stát je malý, pokud si to sám o sobě myslí a pokud si to myslí i ostatní.

Alternativní přístup označovaný jako **existencionální** se snaží identifikaci malého či velkého státu spíše relativizovat, neboť o velikosti státu se vyslovuje pouze v určitém kontextu, tzn. stát může být velký v jednom kontextu a malý v jiném. Kontext je přitom definován jednak tím, o čem jde (ekonomika, armáda, suroviny apod.), a jednak tím, kdo se ho účastní, tedy obsahem a účastníky. Například Keohane²⁷ uvádí jako příklad malé mocnosti Španělsko. Mluví o něm ovšem v kontextu bilaterální vojenské spolupráce s USA. Pokud změníme kontext tak, že nepůjde o spolupráci s USA, nýbrž například s Marokem, přestává být Španělsko malou mocností a stává se velmocí. Španělsko je potom možné považovat za velké, či malé v závislosti na kontextu.

1. 1. 2 Charakteristické rysy malé země

Malé země se odlišují od velkých nejen územní rozlohou, velikostí populace a vyráběným celkovým produktem, ale i v dalších směrech, a to ekonomicky, politicky,

²⁴ Co dělat, když jste malý, str. 7 [15]

²⁵ Co dělat, když jste malý, str. 7 [15]

²⁶ Co dělat, když jste malý, str. 7 [15]

²⁷ Co dělat, když jste malý, str. 7 [15]

sociálně, kulturně apod. Za hlavní charakteristické znaky malých zemí, jakožto malých ekonomik, je nutno pokládat²⁸:

- Malé země jsou vybaveny výrobními faktory méně příznivě než země velké. To s sebou nese dvojí důsledek: 1. malá ekonomika je nucena doplňovat absentující zdroje z vnějších zdrojů. 2. malá země nemůže rozvíjet komplexně strukturu své ekonomiky, ale musí se koncentrovat jen na některá pododvětví či obory. Ekonomika se tedy neopírá o úplnou výrobní strukturu, která je typická pro velké země. Jednou z příčin, proč je výrobní struktura ekonomik malých zemí fixována, je nízká mobilita výrobních faktorů uvnitř málo diverzifikované ekonomiky. Pokud by v těchto ekonomikách neexistovaly nové obory národního hospodářství založené na vědecko-technickém pokroku, jež jsou zdrojem ekonomického růstu, mohlo by to vést k jejich stagnaci.
- V malé ekonomice se obtížněji formují nová odvětví, jednak pro zmíněný nedostatek zdrojů, jednak pro nízkou odbytovou základnu, vyžaduje-li charakter produktu masový rozsah výroby. Výjimku tvoří jen ty obory, které jsou programově orientované na odbyt na zahraničních trzích.
- Malá ekonomika je ovšem schopna využít konjunktury na světových trzích v případě, že se dokáže reorientovat na vysokou kvalitu produkce, její funkčnost, speciální vlastnosti apod., zejména na high-tech produkci, pro jejíž zajištění může využít i zájem transnacionálního kapitálu.
- Ekonomika malé země má tendenci jistým způsobem konzervovat i danou koncentrační strukturu a tím i omezovat pozitivní vlivy konkurence na domácí firmy. Tato by podněcovala technický pokrok, inovace, zvyšování efektivity výroby i odbytu.
- Dalším charakteristickým rysem malé země je klíčové postavení zahraničního obchodu v její ekonomice a celková dosažená míra internacionalizace její ekonomiky, s příslušnými důsledky (pozitivními i případně negativními) s tím

²⁸ Základy teorie integračních procesů, str. 71 [14]

spojenými. U malých ekonomik existuje větší závislost na zahraničních trzích jako důsledek omezených přírodních zdrojů a neúplné výrobní struktury.

Specifika malé země se projevují v různých formách i rozdílnou intenzitou v různě rozvinutých zemích, v ekonomikách různě vybavených přírodními a dalšími výrobními zdroji i v závislosti na tradicích, které jim zajišťují více či méně stabilní místo na světových trzích a v mnoha dalších souvislostech. S těmito rysy pak malá ekonomika vstupuje i na integrovaný trh, stává se jeho součástí.

1. 2 Malé země v integraci

V předchozí části práce jsem se snažila teoreticky vymezit pojem malá země, její charakteristické rysy a nyní se ptám, zda integrace pro malé země je přínosná a naopak.

1. 2. 1 Přínosy integrace pro malé země

Teorie i dějiny prověřily skutečnost, že malé země tíhnou v mezinárodních vztazích k právně nadnárodním konstrukcím více než státy velké. Snadno pochopitelné bezpečnostní a hospodářské důvody je vedou k hledání spojenců a vzájemnému otevírání trhů. Demokraticky založená integrace malým státům skutečně tyto „dividendy“ poskytuje. Ze vzájemných vztahů vylučuje užití síly, stabilizuje poměry permanentním dialogem uvnitř svých institucí, zefektivňuje dovozy, vývozy, a tím i užití kapitálu. Chudším státům s nevalnou tradicí demokracie pak integrace dodává oporu v upevnění právního státu a urychlení temp hospodářského růstu.

I když se může zdát toto vyjádření prospěšnosti integrace pro malé země příliš optimistické, v případě Evropské unie platí téměř beze zbytku. Jednoznačný prospěch menších, a to zejména chudších a ohrožených zemí, z integrace do většího celku dokládají jak matematické modely, tak i současná statistika²⁹. V bohatství měřeném HDP na hlavu v paritě kupní síly jsou první místa v evropské sedmadvacítce obsazena malými státy: Lucemburskem, Irskem, Nizozemím a Rakouskem.

²⁹ Velké úkoly pro malé státy, str. 20 [16]

1. 2. 2 Příspěvek malých zemí integraci

Nyní si položím otázku: „Co malé státy přinášejí nadnárodní integraci?“. Odpověď na tuto otázku se v odborné literatuře a denním tisku vyskytuje daleko méně³⁰.

Některé malé evropské státy mají výhodu, že pouhá existence je činí zajímavými. Je tomu tak, pokud zaujímají z hlediska integračního celku nebo jeho tahounů strategicky významnou geografickou polohu. Přesto i dobrá poloha může málo znamenat, je-li daný stát slabým, pasivním, či do sebe zahleděným účastníkem integrace. Tajemství přínosu malého státu evropské integraci spočívá totiž v tom, jak dokáže své přirozené vklady zužítkovat, jak aktivní dokáže být v řešení problémů hospodářské a politické integrace.

1. 2. 3 Základy pozice malé země uvnitř EU

Nutným předpokladem vlastní role malého státu v rámci EU je vstřícný, kompetentní a aktivní postoj k integraci samotné. V. Šmejkal pokládá za důležité³¹:

- Naučit se pojímat a vysvětlovat národní zájmy prizmatem zájmů Evropy.
- Vyjadřovat se raději proevropsky než neutrálně, raději neutrálně než euronegativisticky.
- Nezneužívat právo veta, ani jím nevyhrožovat.
- Zvládnout dynamiku jednání v orgánech EU, vždy delegovat schopné a zkušené zástupce, vybavené potřebnými pravomocemi.
- Systematicky mapovat pozice ostatních států, zdokonalovat vlastní argumentaci, opírat se o hodnověrná data.
- Všímat si i otázek pro vlastní zemi nepodstatných, protože v EU se cení přínos k řešení společných problémů, a navíc může být promyšlený postup lacinou oplátkou za pomoc některého státu v jiném hlasování.
- Zvládnout získávání podpory mezi velkými i malými státy.

³⁰ Příkladem může být situace před vstupem ČR do EU, kdy se často až demagogicky zvýrazňovaly buď přednosti, nebo naopak náklady tohoto kroku pro ČR samotnou. Ovšem se mlčelo, co ČR Evropské unii přinese.

³¹ Velké úkoly pro malé státy, str. 20 [16]

- Vytvořit ve své zemi efektivní systém monitorování integrace, rozhodování o jejích otázkách a implementace společně přijatých rozhodnutí a legislativy.
- Vytvořit ve své zemi efektivní systém vymáhání práva a užití prostředků ze společných fondů.

Pro malé státy je navíc základem úspěchu i těsná spolupráce s aparáty orgánů EU, tj. především s úředníky Evropské komise a sekretariátu Rady EU. Příkladem může být praxe malých zemí s předsednictvím Evropské unie, která ukazuje, že dobrá spolupráce se zmíněnými orgány EU je podmínkou úspěchu při půlroční koordinaci činnosti Unie.

1. 2. 4 Role, které mohou malé země v EU sehrát

Zvládá-li malý stát základy tvořící jeho pevnou pozici ve spolku integrující se Evropy, může začít hledat svou specifickou roli. Zkušenosti malých států z poválečné evropské integrace vedou ke zobecnění následujících typů rolí: prostředník, expert, průkopník, vzor a most³².

1) Prostředník

Role prostředníka byla a je typická pro země Beneluxu, které se jí mohly ujmout od samého počátku díky své stabilitě, prosperitě a pevnému zakotvení v integračních strukturách. Jsou respektovanými navrhovateli kompromisů, neutrálními prostředky mezi velmocemi, ideálními kandidáty pro vrcholné funkce v případě neshody tahounů integrace.

2) Expert

Malá země se může stát expertem v určité oblasti. Tyto země nemají politický vliv, finanční prostředky ani administrativní kapacity na to, aby hrály evropský prim v celé škále společných politik EU. Příkladem může být Řecko, které se po několika letech evropsky nekonstruktivního chování stalo specialistou na sociální otázky. Tato role je poměrně nová, neboť řada oblastí integrace, jichž se mohou malé státy chopit, přibyla až v posledních letech.

³² Velké úkoly pro malé státy, str. 21 [16]

3) Průkopník

Role průkopníka náleží malým státům, které se neobávají uplatnit novátorské přístupy v hospodářských a sociálních otázkách. Ze své povahy je většinou rezervována státům s nekonzervativní sociální základnou. Typickým příkladem je Nizozemí, které diskutuje o legalizaci drog a zrovnoprávnění homosexuálů, je pro mnohé příkladem i svou politikou zaměstnanosti, reformou vzdělávacího nebo sociálního systému.

4) Vzor

Role vzoru je určena pro státy, které se mohou stát vhodným příkladem pro členské země i pro státy mimo EU. Například Irsko je vzorem pro to, jak nejlépe využít podmínek integrace i podpor poskytovaných EU k modernizaci hospodářství a společnosti.

5) Most

Do této role se mohou dostat státy, které před vstupem do EU historicky udržovaly těsné kontakty se státy mimo integrační seskupení. Zřejmá je tato role u bývalých koloniálních metropolí (Portugalsko, Belgie, Nizozemí). Mostem lze být i ve vztahu k sousedním zemím a budoucím uchazečům o členství.

1. 2. 5 Efekty pro malé země v integraci

Malým zemím nejde jen o to mít zajištěn odbyt do zahraničí, ale jde o kvalitu vnějších vztahů a trhů. Řešením je orientace na velký trh. K tomu však nestačí pouhé zrušení cel a kvantitativních omezení, ale vyžaduje se i odstraňování neviditelných překážek, tedy kontrol na hranicích, daňových rozdílů, sjednocení technických norem atd. Malá země vstupem do bezbariérového obchodního prostoru získává velký trh pro své ničím nezátěžované vývozy. Jeho efekt je tím vyšší, čím vyšší byly bariéry v zemích, se kterými je uzavírána dohoda o svobodném obchodě.

Z hlediska dovozů účast malého státu v integraci nese další efekty, které vyplývají z toho, že pro malé země je typická nízká úroveň celní ochrany jejich ekonomik. Ekonomika malého státu pak není postižena vstupním šokem z odstranění cel, netrpí tedy negativními důsledky odstranění vlastních cel, protože ta jsou nízká a pro řadu dovozů i nulová. Riziko šoku bylo odstraněno i v případě vstupu ČR do EU díky

desetiletému uplatňování asociační dohody s EU v letech 1995 – 2004 a vytvoření pásma volného obchodu.

Malé země, které většinou trpí nedostatkem vlastního kapitálu, mají zájem na účasti i v hospodářské unii, kde dochází k liberalizaci pohybu kapitálu. Tato liberalizace může ohrozit pozici domácího kapitálu, ba dokonce jej může vytlačit ze strategických pozic v klíčových odvětvích ekonomiky (např. v bankovníctví). Otázkou je, jaký je stav kapitálu uvnitř domácí země. „Koncentrační destrukce³³“ u malé ekonomiky v případě domácího kapitálu nehrozí, protože se velkým podnikům malé země otevírá zahraniční trh.

Zahraniční obchod malých zemí táhne nejen ke komoditní koncentraci, ale i k orientaci na několik málo zemí. Jde zřejmě o omezené možnosti diversifikovat svůj zahraniční obchod, zejména na straně exportu. Rizikem může být, že se malá země soustředí jen na málo zahraničních partnerů (čím vyšší diverzifikace, tím je riziko menší). Vstupem na velký trh dochází ke snížení rizika, protože existuje větší konkurence a malé země se mohou soustředit na více partnerů. To zajistí lepší dovoz či vývoz.

Ekonomická dominance v integraci pak vytváří možnost politického podřízení malé země vlivu velké země. Iniciativními centry integrace bývají velké země. Hodně pak závisí na vytvořeném integračním systému, zda dostatečně ochraňuje postavení a prosazování zájmů všech, tedy i postavení malých států v něm.

Někteří autoři upozorňují i na další rizika neekonomického charakteru, která plynou z integrování velkých a malých států. Například V. Jurečka říká: „Ekonomická dominance a asymetrie se mohou promítat i v oblasti psychosociální. Skutečnost, že ekonomicky velké a politicky vlivné země často řeší důležité otázky, jež mají vliv i na ekonomickou přítomnost a budoucnost malých zemí, může v kolektivní psychice obyvatelstva těchto zemí vést k vytvoření toho, co Karl Schmidt nazval komplexem závislosti“³⁴.

³³ Koncentrační destrukce spočívá v tom, že by velké podniky, konkurenčně schopné a integrací posílené, vytlačily malé podniky.

³⁴ Malá otevřená ekonomika v ekonomické teorii, str. 6 [10]

Pozitivní efekty, které integrace přináší, se objevují v každé ekonomice, velké i malé. Prospěšnější se jeví účast v integraci pro malé země, protože potenciální či reálný přírůstek trhu, tj. poptávky po jejich produktech je vyšší, účastní-li se integrace země velká nebo několik velkých zemí. Na druhé straně je stejně evidentní poznatek, že rizika plynoucí z integrace jsou vyšší u zemí malých, i když jsou eliminovatelná. Přesto malé země mají možnost přednosti integrace plně a efektivně využít ve svůj prospěch a eliminovat rizika s tím spojená.

1. 3 Malé země a svět

Při uplatnění kritéria 20 milionů obyvatel a méně pro rozlišení velkých a malých států, které jsem si ve své práci zvolila, patří ze všech současných 195 samostatných států 142 do kategorie malých zemí, jak lze vyčíst z tab. 1. 1 „Státy světa a jejich rozdělení do skupin podle počtu obyvatelstva v roce 2008“, což představuje 72,8 % všech států. Navíc je tato skupina zemí velmi bohatě strukturována.

Existuje dokonce 14 státních celků (7,2 % všech), které nedisponují ani sto tisíci obyvateli. Méně než 1 milion obyvatel má 42 států, tj. 21,5 % ze všech. Je proto nutno s nimi počítat jako s rysem, který je, stejně jako existence populačně supervelkých ekonomik, výrazně charakteristický pro současnou světovou ekonomiku. Přesto však nebývají předmětem trvalého zájmu, systematických a komplexně pojatých teoretických ekonomicko-politických analýz.

**Tab. 1. 1 - Státy světa a jejich rozdělení do skupin podle počtu obyvatelstva
v roce 2008**

Velikostní skupiny v mil. osob	Počet států						Podíl v %
	Evropa	Asie	Afrika	Amerika	Austrálie a Oceánie	Celkem	
nad 500	0	2	0	0	0	2	1,0
100 - 500	1	4	1	3	0	9	4,6
50 - 100	4	5	3	0	0	12	6,2
20 - 50	4	12	8	5	1	30	15,4
10 - 20	6	3	13	4	0	26	13,3
5 - 10	9	6	9	7	1	32	16,4
1 - 5	12	11	13	5	1	42	21,5
0,1 - 1	5	4	5	7	7	28	14,4
do 0,1	5	0	1	4	4	14	7,2
Celkem	46	47	53	35	14	195	-
Podíl v %	23,6	24,1	27,2	17,9	7,2	-	100,0

Zdroj: [14], [55], vlastní zpracování

1. 4 Malé země a Evropa

Evropa jako celek představuje nejrozvinutější oblast ve světové ekonomice. Politicky je dnes rozdělena do 46 samostatných států, což znázorňuje následující tab. 1. 2 „Státy Evropy podle počtu obyvatel v roce 2008“. Evropský megaregion zahrnuje 9 tzv. **velkých** zemí – tj. Rusko, Německo, Francii, Spojené království, Itálii, Ukrajinu, Španělsko, Polsko a Rumunsko. Převážnou část Evropy tvoří však státy **malé**, mezi 1 – 20 miliony obyvatel, o celkovém počtu 27 zemí. Vedle nich existuje několik **velmi malých** zemí jako je Kypr, Černá Hora, Lucembursko, Malta a Island a pět **ministátů** – Andorra, Lichtenštejnsko, Monako, San Marino a Vatikán, které nemají možnost se samostatně ucházet o členství v Evropské unii.

Řada evropských území má zvláštní politický statut. Jedná se např. o Gibraltar, Faerské ostrovy a další, obdobně jako Grónsko, zvláštním statutem spojené s Dánským královstvím, geograficky ovšem přináležející k americkému kontinentu.

Tab. 1. 2 - Státy Evropy podle počtu obyvatel v roce 2008

Vel. skup. v mil. osob	Poř.	Název státu	Mil. osob	Vel. skup. v mil. osob	Poř.	Název státu	Mil. osob
nad 500		-			24.	Finsko	5,22
100 - 500	1.	Rusko	143,42	1 - 5	25.	Norsko	4,60
50 - 100	2.	Německo	82,43		26.	Chorvatsko	4,50
	3.	Francie	63,21		27.	Moldavsko	4,46
	4.	Spojené království	60,89		28.	Irsko	4,23
	5.	Itálie	58,10		29.	Bosna a Hercegovina	4,03
20 - 50	6.	Ukrajina	47,43		30.	Litva	3,60
	7.	Španělsko	40,34		31.	Albánie	3,56
	8.	Polsko	38,64		32.	Lotyšsko	2,29
	9.	Rumunsko	22,33		33.	Kosovo	2,10
10 - 20	10.	Nizozemí	16,70		34.	Makedonie	2,05
	11.	Řecko	10,69		35.	Slovinsko	2,01
	12.	Portugalsko	10,57		36.	Estonsko	1,33
	13.	Belgie	10,37	0,1 - 1	37.	Kypr	0,78
	14.	Česká republika	10,35		38.	Černá Hora	0,68
	15.	Srbsko	10,15		39.	Lucembursko	0,47
5 - 10	16.	Maďarsko	9,98		40.	Malta	0,40
	17.	Bělorusko	9,76		41.	Island	0,30
	18.	Švédsko	9,00	do 0,1	42.	Andorra	0,08
	19.	Rakousko	8,18		43.	Lichtenštejnsko	0,03
	20.	Švýcarsko	7,49		44.	Monako	0,03
	21.	Bulharsko	7,45		45.	San Marino	0,03
	22.	Dánsko	5,55		46.	Vatikán	0,0009
	23.	Slovensko	5,40			-	

Zdroj: [56], vlastní zpracování

Vnitřně členit Evropu je složité. Pokud pomineme umělé, politicky motivované členění na západní a východní Evropu odrážející poměry studené války, zřejmě lze Evropu členit na pět částí, a to západní, střední, východní, severní a jižní. **Západní** Evropě dominuje především Francie a Spojené království, **střední** Evropě Německo a Polsko, **východní** Rusko a Ukrajina, **severní** Evropu reprezentují skandinávské státy a **jižní** Evropu Itálie a Španělsko. Dominantní státy jsou doprovázeny větším, či menším počtem států malých.

Vymezit evropský prostor jakožto prostor integrace Evropy je více či méně totožný s pojmem **Evropská unie**. Dnešní Evropská unie zahrnuje 27 členských států s více než 495 miliony obyvatel.

Z hlediska státního zřízení je v Evropské unii 20 republik, z nichž 3/4 jsou malé země a 7 konstitučních monarchií, kde pět zemí (Belgie, Dánsko, Lucembursko, Nizozemí a Švédsko) se řadí mezi malé státy. Ne všechny malé země EU se účastní společné měny (Dánsko, Švédsko, Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Slovensko a Bulharsko), jak lze vidět v příloze 1 „Charakteristika členských zemí EU“.

Malé státy Evropské unie jsou také členy mnoha mezinárodních organizací. Například v Organizaci spojených národů³⁵ jsou zastoupeni všichni členové EU. Devatenáct států EU jsou členy OECD³⁶ (vyjma Bulharska, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Malty, Rumunska a Slovinska) a 21 zemí EU jsou rovněž členy NATO³⁷ (vyjma Finska, Irska, Kypru, Malty, Rakouska a Švédska). V neposlední řadě uvedu skupinu G8³⁸, jejímiž účastníky jsou čtyři velké státy EU, a to Francie, Itálie, Německo a Spojené království.

Členské země EU tvoří stejnorodý celek, a to již v uvedeném státním zřízení, také v rozloze, počtu obyvatel, hrubém domácím produktu apod. Proto se nyní zaměřím na komparaci členských zemí dle kritérií, která jsem uvedla v kapitole 1. 1. 1.

³⁵ OSN (anglicky United Nations Organization) byla založena v roce 1945 v San Francisku jako nástupnická organizace Společnosti národů a jako celosvětové sdružení států k zajištění míru a úspěšné mezinárodní spolupráce. Je mezinárodní vládní organizací globálního charakteru a nyní má 192 členů (mezi 51 zakládajícími členy bylo i Československo).

³⁶ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (anglicky Organization for Economic Cooperation and Development) je mezivládní organizace 30 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě. Vznikla v roce 1961 transformací OEEC (Organizace pro Evropskou hospodářskou spolupráci), která byla původně zřízena roku 1948 k administraci poválečného Marshallova plánu.

³⁷ Organizace Severoatlantické smlouvy (anglicky North Atlantic Treaty Organisation) je mezinárodní vojenská organizace, která byla založena 4. dubna 1949 podepsáním Severoatlantické smlouvy 12 zeměmi Evropy a Severní Ameriky. Dnes má 26 členských států.

³⁸ G8 (anglicky Group of Eight) je sdružení sedmi nejvyspělejších států světa (4 státy EU, Japonsko, Kanada, USA) a Ruska. Původně existovala skupina G6 od roku 1975, o rok později se přidala Kanada – skupina G7. V roce 1991 bylo přizváno Rusko (P8 nebo G7 plus 1) a to se v roce 1997 oficiálně připojilo k G7 a vznikla tak nynější skupina G8.

1. 4. 1 Srovnání členských zemí EU podle HDP

Hrubý domácí produkt je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území. Za tahouny Evropské unie se dají považovat čtyři velké země: Německo, Spojené království, Francie a Itálie, jak je možné si všimnout v tab. 1. 3 „Pořadí členských zemí EU dle HDP v roce 2007“. Z malých zemí má nejvyšší hodnotu HDP Nizozemí, a naopak nejnižší Malta, což je současně nejmenší země EU 27 nejen z územního hlediska, ale také z hlediska počtu obyvatel.

Tab. 1. 3 - Pořadí členských zemí EU dle HDP v roce 2007

Země	HDP podle PPS (v mil.)	Země	HDP podle PPS (v mil.)
Německo	2 332 034,40	Dánsko	168 576,90
Spojené království	1 782 498,40	Maďarsko	159 373,80
Francie	1 728 831,80	Irsko	157 117,70
Itálie	1 490 193,80	Finsko	155 609,00
Španělsko	1 162 442,10	Slovensko	90 467,90
Nizozemí	533 975,60	Bulharsko	72 872,40
Polsko	515 722,60	Litva	50 163,20
Belgie	313 934,20	Slovinsko	45 732,20
Švédsko	280 869,20	Lucembursko	33 609,80
Řecko	272 483,40	Lotyšsko	32 322,90
Rakousko	264 390,50	Estonsko	24 060,50
Rumunsko	221 348,30	Kypr	18 045,00
Česká republika	206 703,00	Malta	7 837,50
Portugalsko	194 616,50	-	-
EU 25	11 993 063,70	EU 27	12 276 232,70

Zdroj: [35], vlastní zpracování

1. 4. 2 Srovnání členských zemí EU podle HDP/obyvatele

Hrubý domácí produkt na hlavu nám umožňuje srovnání skutečné životní úrovně v jednotlivých zemích. V čele stojí malá země Lucembursko, která je následována Irskem. Z tab. 1. 4 „Pořadí členských zemí EU dle HDP/obyvatele v roce 2007“ lze vidět, že v Irsku je téměř o polovinu nižší HDP/obyv. než v Lucembursku. Nejnižší hodnoty zaznamenáváme u zemí přistoupičských v roce 2007. Pod průměr EU 27 spadají také státy, které se staly v roce 2004 členy EU + Portugalsko a Řecko.

Tab. 1. 4 - Pořadí členských zemí EU dle HDP/obyvatele v roce 2007

Země	HDP/obyv. v PPS	Země	HDP/obyv. v PPS
Lucembursko	70 400	Kypr	22 900
Irsko	36 200	Slovinsko	22 700
Nizozemí	32 600	Česká republika	20 100
Rakousko	31 800	Malta	19 100
Dánsko	30 900	Portugalsko	18 300
Švédsko	30 700	Estonsko	17 900
Belgie	29 700	Slovensko	16 800
Finsko	29 400	Maďarsko	15 800
Spojené království	29 300	Litva	14 900
Německo	28 300	Lotyšsko	14 200
Francie	27 200	Polsko	13 500
Španělsko	25 900	Rumunsko	10 300
Itálie	25 100	Bulharsko	9 500
Řecko	24 400	-	-
EU 25	25 700	EU 27	24 800

Zdroj: [35], vlastní zpracování

1. 4. 3 Srovnání členských zemí EU podle územní rozlohy

Rozloha Evropské unie je více než čtyři miliony čtverečních kilometrů. Územně největší stát EU je Francie s rozlohou 551 602 km² (12,74 %), jak zobrazuje tab. 1. 5 „Pořadí členských zemí EU dle rozlohy v roce 2007“. Z malých zemí Unie je největší Švédsko, následované Finskem. Naopak Malta se podílí na celkové rozloze pouze 0,01 %, což jí dává status nejmenší země Evropské unie. Průměr EU činí 160 391 km² a pouze 9 zemí tento průměr splňuje. Jsou jimi dva malé skandinávské státy (Švédsko a Finsko) a sedm velkých zemí Unie (Francie, Španělsko, Německo, Polsko, Itálie, Spojené království a Rumunsko) - můžeme je tudíž považovat za státy velké dle územního hlediska.

Tab. 1. 5 - Pořadí členských zemí EU dle rozlohy v roce 2007

Země	Rozloha (v km ²)	Podíl země na celkové rozloze (v %)	Země	Rozloha (v km ²)	Podíl země na celkové rozloze (v %)
Francie	551 602	12,74	Česká republika	78 886	1,82
Španělsko	504 782	11,66	Irsko	70 273	1,62
Švédsko	449 964	10,39	Litva	65 303	1,51
Německo	357 021	8,24	Lotyšsko	64 589	1,49
Finsko	338 145	7,81	Slovensko	49 036	1,13
Polsko	312 683	7,22	Estonsko	45 227	1,04
Itálie	301 338	6,96	Dánsko	43 098	1,00
Spojené království	243 799	5,63	Nizozemí	41 527	0,96
Rumunsko	238 391	5,50	Belgie	30 528	0,70
Řecko	131 957	3,05	Slovinsko	20 273	0,47
Bulharsko	110 994	2,56	Kypr	9 251	0,21
Maďarsko	93 030	2,15	Lucembursko	2 586	0,06
Portugalsko	92 082	2,13	Malta	317	0,01
Rakousko	83 871	1,94	-	-	-
EU 25	3 981 168	91,93	EU 27	4 330 553	100,00

Zdroj: [44], vlastní zpracování

1. 4. 4 Srovnání členských zemí EU podle populační velikosti

Pokud se budu držet kritéria, 20 milionů obyvatel a více pro rozlišení velkých a malých zemí, zvoleného na začátku mé práce, potom v Evropské unii je sedm států velkých (což je necelých 25 %) a dvacet malých (zbývajících 75 %). Z tab. 1. 6 „Pořadí členských zemí EU dle počtu obyvatel v roce 2007“ lze vyčíst dominantní postavení Německa s více než 82 miliony obyvatel. Z malých zemí Unie je nejpočetnější Nizozemí, naproti tomu nejméně obyvatel má Malta.

V současné době je rozdíl mezi nejlidnatější malou zemí Nizozemím a nejmenší velkou zemí Rumunskem pouze 5,21 milionů obyvatel.

Tab. 1. 6 - Pořadí členských zemí EU dle počtu obyvatel v roce 2007

Země	Počet obyvatel	Podíl země na celkovém počtu obyvatel (v %)	Země	Počet obyvatel	Podíl země na celkovém počtu obyvatel (v %)
Německo	82 314 906	16,62	Rakousko	8 298 923	1,68
Francie	63 392 140	12,80	Bulharsko	7 679 290	1,55
Spojené království	60 852 828	12,29	Dánsko	5 447 084	1,10
Itálie	59 131 287	11,94	Slovensko	5 393 637	1,09
Španělsko	44 474 631	8,98	Finsko	5 276 955	1,07
Polsko	38 125 479	7,70	Irsko	4 314 634	0,87
Rumunsko	21 565 119	4,36	Litva	3 384 879	0,68
Nizozemí	16 357 992	3,30	Lotyšsko	2 281 305	0,46
Řecko	11 171 740	2,26	Slovinsko	2 010 377	0,41
Portugalsko	10 599 095	2,14	Estonsko	1 342 409	0,27
Belgie	10 584 534	2,14	Kypr	778 684	0,16
Česká republika	10 287 189	2,08	Lucembursko	476 187	0,10
Maďarsko	10 066 158	2,03	Malta	407 810	0,08
Švédsko	9 113 257	1,84	-	-	-
EU 25	465 884 120	94,09	EU 27	495 128 529	100,00

Zdroj: [38], vlastní zpracování

1. 4. 5 Srovnání členských zemí EU podle zahraničně obchodní směny

V příloze 2 „Pořadí členských zemí EU dle exportu a importu v roce 2006“ můžeme vidět rozdíl mezi exportem a importem každé země EU. Nejvíce vyvází a dováží z malých zemí Unie Nizozemí, naopak nejméně exportními a importními malými zeměmi jsou Kypr a Malta. Existují zde také velké rozdíly v obchodní bilanci, kde většina malých zemí EU dosahuje deficitu a pouze osm malých zemí, tj. Nizozemí, Belgie, Švédsko, Rakousko, Irsko, Česká republika, Dánsko a Finsko vykazuje přebytek obchodní bilance.

Výstupem první kapitoly mé práce má být jasné vymezení malé země dle teoretických podkladů. Na základě analýzy, kterou jsem provedla, lze vidět, že v Evropské unii je značná převaha malých zemí a to nejen v počtu obyvatel a územní rozloze. Rozdíly mezi jednotlivými státy EU jsou zřejmé i v porovnání hrubého domácího produktu či zahraničního obchodu. Nelze opomenout také skutečnost, že existují rozdíly v kvalitě hospodářské, sociální a zahraniční politiky, kvalitě politického systému dané země a podobně. V následující kapitole zanalyzuji zapojování malých zemí do Evropské unie.

2 Zapojoování malých zemí do Evropské unie

Evropská unie během svého více než padesátiletého trvání prošla řadou dílčích etap. Je proto třeba nalézt v jejím průběhu jisté mezníky, kterými lze dostatečně rozhraničit jednotlivé vývojové etapy. Existují tři dílčí kritéria³⁹ k odlišení vývojových etap EU:

- změny v zaměření integračního procesu, jeho obsahu a úrovni,
- zásadní institucionální změny,
- proces rozšiřování Unie.

V práci jsem si zvolila třetí kritérium, tj. proces rozšiřování Unie, neboť tato kapitola se věnuje malým zemím (Belgie, Lucembursko, Nizozemí, Dánsko, Irsko, Řecko, Portugalsko, Finsko, Rakousko, Švédsko, Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Slovensko, Slovinsko, Bulharsko), jak postupně vstupovaly do EU⁴⁰. Současné složení EU je zatím výsledkem šesti etap jejího postupného rozšiřování, jak lze vidět v příloze 3 „Mapa rozšiřování Evropské unie“.

2. 1 Evropa v míru – počátky spolupráce

Evropská spolupráce se vyvíjela ve třech etapách a na třech různých úrovních. Nejprve to byla spolupráce hospodářská – Marshallův plán a vytvoření OEEC, poté spolupráce diplomatická a vojenská – Bruselský a Atlantický pakt, a konečně spolupráce politická a parlamentní – Rada Evropy⁴¹.

2. 1. 1 Hospodářská spolupráce

Marshallův plán, vyhlášený v roce 1947 tehdejším ministrem zahraničních věcí USA Georgem C. Marshalllem, měl za cíl zabezpečit obnovu evropského hospodářství po 2. světové válce. Mezi lety 1948 až 1952 tento plán poskytl západoevropským

³⁹ Integrační procesy ve světové ekonomice, str. 41 [13]

⁴⁰ Nelze se zaměřit jenom na malé země, aniž bych odhlédla od celkového charakteru a směřování evropské integrace.

⁴¹ Budování Evropy, str. 52 [7]

státům finanční pomoc ve výši 12 mld. USD⁴² v podobě úvěrů, příspěvků nebo věcné a potravinové pomoci.

Úkolu distribuovat Marshallovu pomoc se ujala nově založená OEEC⁴³. Kromě této agendy se organizace věnovala také odstraňování kvót a tarifů, pracovala na perspektivě zavedení platebního mechanismu mezi členskými státy, do její činnosti patřilo také poradenství a konzultace v oblasti mezinárodního obchodu. Sovětský blok založil v roce 1949 svoji vlastní organizaci – RVHP⁴⁴.

2. 1. 2 Diplomatická a vojenská spolupráce

Spojené státy sice daly prostřednictvím Marshallova plánu prvotní impulz k evropské hospodářské spolupráci, ale v důsledku zaostření studené války bylo potřeba pomoc zvážit také v oblasti vojenské. Proto byla podepsána Bruselská smlouva roku 1948 pěticí států (Belgie, Lucembursko, Nizozemí, Francie a Spojené království). Tato smlouva znamenala vytvoření zárodku mezinárodní organizace, která byla členskými zeměmi zpočátku označována jako Západní unie (v roce 1954 přeměna na Západoevropskou unii). Kromě Bruselského paktu, byla podepsána také smlouva o Atlantické alianci v roce 1949 státy Bruselské smlouvy, USA, Kanadou, Norskem, Dánskem, Islandem, Portugalskem a Itálií. Od té doby byla obrana Evropy zajišťována v atlantickém rámci a využívala masivní vojenské a ekonomické pomoci Spojených států.

2. 1. 3 Politická a parlamentní spolupráce

Nicméně vyvstávala potřeba nějaké struktury, která by byla specificky evropská. Po dlouhých jednáních se zakládá v roce 1949 Rada Evropy⁴⁵ především z iniciativy

⁴² Ekonomie evropské integrace, str. 34 [1]

⁴³ Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci byla založena v roce 1948. Dohodu tehdy parafovalo 13 zemí ze současné sedmadvacítky + Norsko, Island, Švýcarsko, Turecko a americko-britská zóna na území Terstu, než byla sloučena s Itálií. V roce 1961 se z OEEC stala OECD.

⁴⁴ Rada vzájemné hospodářské pomoci byla založena v roce 1949 bývalým východním blokem (Bulharsko, ČSR, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a SSSR) jako socialistické hospodářské společenství, také jako protipól OEEC, nyní OECD. K RVHP přistoupily také Albánie, Mongolsko, NDR, Kuba a Vietnam, některé státy se k ní přidružily. V roce 1991 byla RVHP rozpuštěna.

⁴⁵ Rada Evropy je mezivládní organizace sdružující v současné době 47 zemí. Členství je otevřeno všem evropským zemím, které akceptují a zaručují právní stát, základní lidská práva a svobodu pro své občany. Sídlo má ve Štrasburku, kde také byla založena.

francouzské vlády. Jejím cílem bylo vytvoření těsnější unie mezi jejími členy za účelem zachování a propagace ideálů a principů, jež jsou jejich společným dědictvím, a podpora jejich hospodářského a sociálního pokroku⁴⁶.

Závěrem bych chtěla upozornit na skutečnost, že spolupráce se vyvíjela také mezi malými evropskými zeměmi, což dokládá zmíněné členství v Západoevropské unii, NATO či Radě Evropy. Především je nezbytné vyzdvihnout integrační seskupení s názvem **BENELUX** (1948), kdy tři malé evropské země - Belgie, Nizozemí, Lucembursko - dokázaly vytvořit plně funkční celní unii bez pomoci velkých států. V rámci Beneluxu spolu udržují specifický svazek Belgie s Lucemburskem, které vytvářejí hospodářskou unii (BELUX).

Země Beneluxu nebyly zpočátku integračnímu procesu nakloněny, neboť se obávaly přílišné spolupráce Francie s Německem a omezení vlastní suverenity. Nejprve upřednostňovaly méně intenzivní spolupráci ve více oblastech, ale postupně se z nich staly typičtí zastánci supranacionálního modelu a vícekrát daly integračnímu procesu zásadní impuls, který vůbec další evropskou integraci umožnil. Snad nejvýraznějším dokladem byla iniciativa belgického ministra zahraničí, P. H. Spaaka z roku 1955, který poté, co ztroskotaly plány evropského politického i obranného společenství, navrhl cestu ekonomické integrace, která se osvědčila.

Všechny tři členské státy Beneluxu patřily a patří k nejaktivnějším v oblasti evropské integrace a často bývají uváděny jako vzor pro rozvoj Unie. Jsou schopny společného postupu ve snaze ovlivnit poměry v Evropské unii a jejich velké členské státy. Zde se nachází vysvětlení, proč mezivládní charakter Beneluxu podporuje nadnárodní integraci uvnitř EU: „Bez silných nadnárodních orgánů totiž nemá šanci usměrňovat a ovlivňovat jednání evropských velmocí“⁴⁷.

⁴⁶ Budování Evropy, str. 65 [7]

⁴⁷ Integrační procesy ve světové ekonomice, str. 31 [13]

2. 2 Období integrační dynamiky a rozvoje

V roce 1950 byl vypracován tzv. Schumanův plán, který propagoval francouzský ministr zahraničí Robert Schuman. Skutečným autorem tohoto plánu byl Jean Monnet nazývaný „otcem evropské integrace“. Stavebním kamenem Schumanova plánu bylo vytvoření společného trhu pro uhlí a ocel (prezentovaný jako politický nástroj k řešení vztahů Francie a Německa). Zmíněný plán byl uveřejněn na zasedání francouzského kabinetu 9. května 1950 a okamžitě se stal předmětem jednání v dalších evropských zemích. První souhlasné vyjádření přišlo z Německa, dále ze tří malých zemí Beneluxu a Itálie, které očekávaly od tohoto společného projektu ekonomické výhody a současně stabilizaci svého politického postavení v poválečném uspořádání Evropy.

Záporný postoj k účasti na projektu zaujalo Spojené království, ale také severské země. Spojené království se rozhodlo raději před rozvojem úzkých evropských vazeb upřednostnit udržování těsné spolupráce s USA a severské země vycházely z přesvědčení, že princip nadnárodního řízení je neslučitelný s jejich tradičním chápáním státní suverenity, a mimo jiné byly také ovlivněny úzkými obchodními vazbami se Spojeným královstvím.

2. 2. 1 Vznik ESUO, EURATOM a EHS

Jednání o založení organizace spravující společný trh uhlí a oceli postupovalo dále mezi Německem, Francií, **Lucemburskem, Belgií, Nizozemím** a Itálií velmi rychle vpřed. Za den vzniku ESUO můžeme považovat 18. duben 1951. Právě v tento den byla v Paříži podepsána smlouva o založení ESUO. Tato tzv. Pařížská smlouva, oficiálně Smlouva o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli, byla uzavřena na dobu padesáti let, čímž se lišila od následujících kroků společenství, které již nebyly časově omezené. Vstoupila v platnost 27. července 1952 po přibližně rok trvajícím ratifikačním procesu.

Samotné založení ESUO bylo pro zúčastněné země konsensuální záležitostí, ale institucionální aspekty tohoto kroku již nebyly předmětem všeobecné shody. Nejednotnost v otázce pravomocí centrálního nadnárodního orgánu byla komplikována obavou malých zemí, že jejich zájmy budou zastíněny potřebami velkých členských států. Uskutečnění této možnosti bylo zabráněno rozdělením míst v devítičlenném

Vysokém úřadu⁴⁸, rovný princip reprezentace v Radě ministrů a v instituci Shromáždění ESUO skládajícího se ze 78 zástupců národních parlamentů⁴⁹, kde čtyři menší členové měli možnost přehlasovat zástupce Francie a Německa (viz. tab. 2. 1 „Zastoupení členských zemí v institucích ESUO v roce 1952“).

Tab. 2. 1 – Zastoupení členských zemí v institucích ESUO v roce 1952

Země	Počet hlasů v Radě ministrů	Počet poslanců ve Shromáždění ESUO	Počet zástupců ve Vysokém úřadu
Německo	1	18	2
Francie	1	18	2
Itálie	1	18	2
Nizozemí	1	10	1
Belgie	1	10	1
Lucembursko	1	4	1
Celkem	6	78	9

Zdroj: [7], vlastní zpracování

V roce 1955 se Německo připojilo k hlavní obranné organizaci NATO a začalo znovu zbrojit. Na tento krok reagoval Sovětský blok. SSSR a země střední a východní Evropy formovaly Varšavskou smlouvu jako protiváhu NATO. Od té doby začalo být jasné, že uhlí a ocel přestaly být určujícími prioritami evropské ekonomiky v ekonomických a vojenských otázkách.

Země Beneluxu předložily dne 20. května 1955 ostatním členům ESUO memorandum s návrhy na další rozvoj integrace zaměřený do hospodářské oblasti. Ministři zahraničí Šestky⁵⁰ se sešli v Messině v červnu 1955, aby zahájili proces, který vedl k podpisu dvou dohod v Římě, tj. 25. března 1957. První vytvořila Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom), druhá Evropské hospodářské společenství (EHS). Římské dohody vstoupily v platnost velice rychle, a to 1. ledna 1958. V Římských smlouvách tkví základ další etapy prohlubování ekonomické integrace Šestky. Vedle vytvoření celní unie slibovala volný pohyb zboží, služeb, pracovních sil a kapitálu.

⁴⁸ Vysoký úřad vznikl 10. srpna 1952 v Lucemburku jako nadnárodní správce společného trhu. Je to jeden ze čtyř orgánů ESUO. Jeho pravomoce přešly po fúzi orgánů na Komisi ES.

⁴⁹ Článek 21 Smlouvy o ESUO stanovil, že 18 reprezentantů mělo Německo, Francie, Itálie, 10 reprezentantů Belgie a Nizozemí a 4 Lucembursko.

⁵⁰ Skupina šesti zakládajících zemí ESUO.

Smlouvy uvedly v život několik nadnárodních institucí, jako bylo Evropské shromáždění nebo Evropský soudní dvůr. Komisi EHS tvořilo 9 členů, po dvou z každé tří velkých zemí a po jednom ze tří malých zemí. Specializovanější Komise Euratomu byla složena pouze z 5 členů, po jednom z každé země. Lucembursko v této komisi zastoupeno nebylo.

Většinové hlasování spočívá v určité vyváženosti hlasů. Pro EHS a pro Euratom smlouva určuje 4 hlasy každé ze tří velmocí, 2 hlasy Belgie, 2 Nizozemí a 1 hlas Lucembursku, jak zachycuje tab. 2. 2 „Zastoupení členských zemí v Evropském shromáždění a Radě v roce 1952“. Při těchto 17 hlasech je za většinu považováno hlasů 12 (získáno minimálně od čtyř zemí, z nichž jeden musí být nutně z Beneluxu). Dále z tabulky lze vyčíst, kolik hlasů by spravedlivě musely jednotlivé státy mít, kdyby byly přidělovány přesně podle počtu obyvatel a vycházelo se ze stavu, kdy Lucembursko má 1 hlas. V tom případě by Německo muselo mít nikoliv 4, ale celých 175 hlasů.

V případě Evropského shromáždění došlo k tomu, že velké státy získaly dvojnásobek křesel, Nizozemí a Belgie o 40 % více a Lucembursko o 50 % více křesel než ve Shromáždění ESUO. Přesto malé země byly ve srovnání s velkými zvýhodněny, což dokládají údaje o počtu obyvatel na jedno křeslo, kdy Lucembursko zastupovalo zájmy 52 tisíc obyvatel, zatímco Německo 1,5 milionů obyvatel.

**Tab. 2. 2 - Zastoupení členských zemí v Evropském shromáždění a Radě
v roce 1958**

Evropské shromáždění				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet poslanců	Křesla při Lucemb. = 6	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 křeslo
Německo	54 064	36	1 050	1 502
Itálie	49 313	36	958	1 370
Francie	44 563	36	865	1 238
Nizozemí	11 096	14	215	793
Belgie	9 027	14	175	645
Lucembursko	309	6	6	52
Celkem	168 372	142	3 269	-
Rada				
Země	Počet obyv. (v 1000)	Počet hlasů	Hlasy při Lucemb. = 1	Počet obyvatel (v 1000) na 1 hlas
Německo	54 064	4	175	13 516
Itálie	49 313	4	160	12 328
Francie	44 563	4	144	11 141
Nizozemí	11 096	2	36	5 548
Belgie	9 027	2	29	4 514
Lucembursko	309	1	1	309
Celkem	168 372	17/12	545	-

Zdroj: [7], [19], vlastní zpracování

2. 2. 2 Zhodnocení ESUO, EHS a EURATOM

Tři evropská společenství v mnohém splnila očekávání, která do nich zúčastněné země vkládaly při jejich založení.

Zřízení ESUO přineslo jeho členským státům zvýšení produkce uhlí a oceli ve společném trhu a významný rozvoj jejich obchodu. V roce 1962 dosáhl obchod objemu 93 mil. tun a i nadále se zvyšoval⁵¹. Zlepšení ekonomických ukazatelů následně umožnilo úpravu pracovních a sociálních podmínek pro zaměstnance v těžkém průmyslu.

Nejen díky realizaci ESUO se Evropa v porovnání s rokem 1945 velmi změnila. Jak ukazuje tab. 2. 3 „Poválečná obnova“ Šestce se podařilo dostat její hospodářství zpět do stavu, kdy velmi dobře fungovalo a rostlo.

⁵¹ Evropská unie, str. 60 [5]

Tab. 2. 3 - Poválečná obnova

Země	Rok, kdy HDP dosáhlo předválečné úrovně*	Tempo růstu HDP v období dohánění předválečné úrovně (v %)
Belgie	1948	6,0
Francie	1949	19,0
Itálie	1950	11,2
Německo	1951	13,5
Nizozemí	1947	39,8

* vzhledem k nejvyšší dosažené úrovni HDP daného státu do roku 1939

Zdroj: [1]

Založení zmíněného společenství mělo také významný vliv na politickou situaci, a nelze také opominout význam Soudního dvora. Právě jeho autorita a nezávislost byla později stavebním kamenem při vytváření dalších dvou společenství navazujících na ESUO. Celní unie, jež představovala jeden ze základních cílů EHS, byla dokončena proti původnímu předpokladu s předstihem již v roce 1968.

Úspěch projektu EHS byl pečlivě sledován zeměmi, jež se nemohly nebo nechtěly připojit ke Společenství. V čele skupiny těchto zemí bylo Spojené království.

2. 2. 3 Evropské sdružení volného obchodu

Reakcí na založení EHS bylo na začátku 60. let založení nové integrační organizace, jejíž přítomnost na evropském poli se z hlediska pozdějšího vývoje ukázala jako značně důležitá. V roce 1959 sedm členských zemí OEEC (většinou malé státy) se rozhodlo založit vlastní uskupení, čímž vzniklo Evropské sdružení volného obchodu podepsáním Stockholmské smlouvy dne 20. listopadu 1959, která vstoupila v platnost 24. ledna 1960. Bylo založeno z iniciativy Spojeného království. Zakladatelskými státy ESVO byly vedle Spojeného království další malé země – Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko a Švýcarsko.

Finsko, které se nemohlo připojit vzhledem ke svému postavení vůči SSSR, se přidalo 27. března 1961. Španělsko, které vstoupilo do OEEC v roce 1959, zůstalo stranou. Co se týká Irska, to nebylo členem, ale bylo spojeno se Spojeným královstvím

hospodářskou a měnovou unií. Island požádal o členství v ESVO v roce 1968 a vstoupil v roce 1970. Za dobu své další existence ESVO o členy spíše přicházelo, nicméně dalším a posledním členským státem se stalo v roce 1991 Lichtenštejnsko.

Současnými členskými zeměmi ESVO jsou 4 malé země – Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. Tyto země patří k ekonomicky nejvyspělejším v Evropě, jak lze vidět v tab. 2. 4 „Členské země ESVO v roce 2007“.

Tab. 2. 4 - Členské země ESVO v roce 2007

Země	Populace v mil.	Rozloha v km²	HDP/obyv. v PPS
Island	0,31	103 125	32 500
Lichtenštejnsko	0,04	160	-
Norsko	4,68	385 199	46 000
Švýcarsko	7,50	41 285	33 800

* není dostupné

Zdroj: [35], [38], [42], vlastní zpracování

Specifikou ESVO bylo to, že si nekladlo žádné náročné integrační cíle. Byla zvolena nejnižší úroveň integrace, tj. pásmo volného obchodu. Dalším cílem bylo zmírnit ekonomické nerovnosti v západní Evropě, dosáhnout růstu a prosperity členů a přispět k rozvoji světového obchodu.

2. 2. 4 Zhodnocení ESVO

ESVO se ukázalo jako životaschopná integrační organizace, nicméně zřejmě bez dlouhodobější perspektivy. Sdružení nikdy nepokročilo na vyšší stupeň integrace nežli je pásmo volného obchodu, navíc omezené pouze na průmyslové výrobky. Nebyl ani zaveden společný celní tarif vůči třetím zemím.

Založení ESVO znamenalo pomyslné rozdělení západní Evropy v ekonomické oblasti na dvě části: první geograficky homogenní část západoevropského prostoru tvořily země sdružené v EHS, které byly označovány jako tzv. vnitřní šestka. Druhou část tvořily země vně Společenství, jež vytvářely geografický prstenec okolo EHS, byly

nazývány pojmem „vnější sedmička“. Kromě tohoto vžitého označení se hovoří také o „zapomenuté pětce“ tvořené Řeckem, Islandem, Tureckem Španělskem a Irskem⁵².

2. 2. 5 Slučovací smlouva

Významnou změnou směrem k integraci prošly orgány všech tří Společenství⁵³. Dne 8. dubna 1965 v Bruselu byla podepsána tzv. Slučovací smlouva vytvářející jednotné orgány pro všechna Evropská společenství, která vstoupila v platnost 1. července 1967. Sloučením orgánů se podařilo zaručit kontinuitu přijímaných rozhodnutí, zpřehlednit celý proces integrace a především zefektivnit chod evropských institucí.

2. 2. 6 Politika prázdných křesel a Lucemburský kompromis

První vážná krize uvnitř Společenství vznikla na přelomu let 1965/6 z neshod ohledně financování rozpočtu. Podle Smlouvy o EHS měla Rada ministrů od 1. ledna 1966 v určitých oblastech přejít od zásady jednomyslnosti k většinovému rozhodování v zájmu urychlení evropské integrace a překonávání individuálních zájmů jednotlivých zemí. Francouzská vláda (na pokyn svého prezidenta Charlese de Gaulla) to však zablokovala. Protože se do 30. června 1965 nedospělo k dohodě o politicky již rozhodnutém komunitárním financování zemědělství, přerušila Francie spolupráci v orgánech Společenství a odvolala z Bruselu svého stálého zástupce. Tento postup Francie vstoupil do historie Společenství jako zahájení tzv. politiky prázdných křesel.

Po více než sedmi měsících tuto situaci vyřešilo až zasedání v Lucemburku ve dnech 28. – 29. ledna 1966. Byl zde přijat kompromis, jehož klíčová věta zněla takto: *„Jsou-li při rozhodnutích, která lze na návrh Komise schvalovat většinově, ve hře velmi důležité zájmy jednoho anebo několika partnerů, budou se členové Rady snažit dospět v přiměřené lhůtě k takovým řešením, která mohou při respektování svých vzájemných zájmů a zájmů Společenství shodně přijmout všichni členové Rady“*⁵⁴. Co je důležitý zájem a co se má stát, nedojde-li ke shodě, zůstalo nevyřešeno.

⁵² Evropská unie, str. 76 [5]

⁵³ Od roku 1958 měly společné instituce – Parlamentní shromáždění a Soudní dvůr, ostatní orgány (Rada ministrů, Komise – u ESUO Vysoký úřad) byly pro každé společenství samostatné.

⁵⁴ Evropská unie, str. 92 [5]

Přijetí tohoto kompromisu v době lucemburského předsednictví v podstatě znamenalo to, že pravidlo jednomyslnosti se stalo de facto pravidlem téměř pro všechno. Zmíněný kompromis tak nejen malým zemím posílil pozici ve Společenství, ovšem za cenu zpomalení evropské integrace až do obnovení většinového hlasování po přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1986.

2. 3 Období po prvním rozšíření ES

V roce 1973 došlo k prvnímu (často označovanému severnímu) rozšíření Společenství o **Dánsko, Irsko** a Spojené království, a to patnáct let po vzniku EHS a více než dvacet let po založení ESUO. Od té doby Společenství mělo 4 velké státy a 5 malých zemí. Proč k tomu rozšíření došlo tak pozdě? Co tomu předcházelo? Na tyto otázky se pokusím najít odpověď v následujícím textu své práce.

Již v 60. letech 20. století (konkrétně 31. července 1961) požádaly o zahájení rozhovorů o přistoupení tři významní členové ESVO – Dánsko, Irsko a Spojené království. V případě Spojeného království měla být do evropských společenství včleněna země se silným průmyslem, efektivním zemědělstvím a vyspělým jaderným potenciálem. Z hlediska menších členských států Společenství by toto první rozšíření na „sever“ znamenalo z politického hlediska definitivní omezení francouzské rozpínavosti a v ekonomickém smyslu přiřazení dalšího prostoru do společného trhu. Rozšíření Společenství, které se ještě v roce 1962 zdálo mít všeobecnou podporu, bylo zmrazeno francouzským vetem⁵⁵. Státy žádající o vstup do ES tak zažily dvakrát zamítnutí. Podruhé v roce 1967.

Výchozím bodem ke znovuoobnovení rozhovorů s kandidátskými zeměmi, které byly zastaveny v roce 1967, byla zásadní změna francouzského postoje, protože Francie nyní byla připravena podporovat britské členství. Jednání o rozšíření probíhala ve dvou

⁵⁵ Ve skutečnosti je užití vžitého označení „veto“ nepřesné. Spojené království totiž bylo odmítnuto dříve, než se mu podařilo podat oficiální žádost o členství. Roku 1961 pouze požadovalo zahájení rozhovorů s cílem vstoupit. Oficiální žádost podalo až 10. května 1967.

etapách: v rámci Šestky během prvního pololetí roku 1970 a s kandidátskými zeměmi (Dánsko, Irsko, Norsko, Spojené království) od 30. června 1970⁵⁶.

Země Šestky si nejdříve mezi sebou ujednaly postup a základní principy vyjednávání. Bylo dohodnuto, že Společenství bude mluvit jako jeden muž, na rozdíl od situace, která nastala během vyjednávání v letech 1961 – 1963. Také kandidátské země daly na vědomí své postoje. Všechny čtyři státy souhlasily se smlouvami a z nich plynoucími rozhodnutími.

Spojené království schválilo vstup do ES 13. července 1972. V případě Irska byl vstup do Společenství v podstatě předurčen britským postupem, podobně na tom bylo i Dánsko. Irsko podpořilo své členství v ES referendem, v němž se 10. května 1972 vyslovilo 83,1 % hlasujících pro vstup do této organizace, jak zachycuje tab. 2. 5 „První rozšíření ES“. V Dánsku vstup do ES schválil 8. září 1972 parlament a 2. října se konalo referendum, kterého se zúčastnilo 90 % voličů, přičemž členství v ES podpořilo 63,5 % hlasujících občanů.

Vstup Norska do ES byl zamítnut v referendu 26. září 1972 s výsledkem 54 % hlasů proti vstupu. Proti hlasovali především obyvatelé severních oblastí Norska, kteří se obávali ohrožení vlastního rybářského a zemědělského sektoru. Vztahy ES a Norska byly tedy pouze upraveny podpisem dohody o volném obchodu 14. května 1973.

Tab. 2. 5 – První rozšíření ES

Země	Datum podání žádosti 1. žádost 2. žádost	Zahájení jednání o vstupu	Datum konání referenda	Výsledek referenda v % (pro : proti)	Datum vstupu
Dánsko	31. 7. 1961 11. 5. 1967	30. 6. 1970	2. 10. 1972	63,3 : 36,7	1. 1. 1973
Irsko	31. 7. 1961 11. 5. 1967	30. 6. 1970	10. 5. 1972	83,1 : 16,9	1. 1. 1973
Norsko	30. 4. 1962 24. 7. 1967	30. 6. 1970	25. 9. 1972	46,5 : 53,5	---
Spojené království	31. 7. 1961 11. 5. 1967	30. 6. 1970	5. 6. 1975 (o setrvání v ES)	67,2 : 32,8	1. 1. 1973

Zdroj: [5]

⁵⁶ Budování Evropy, str. 228 [7]

Proces prvního rozšiřování ES byl ukončen 22. ledna 1972 podpisem smluv s platností od 1. ledna 1973. V průběhu tohoto procesu byly přijaty dvě základní zásady provázející od té doby každé další rozšíření:

- povinnost nových členů přijmout principy ES a dosud vydaných politických a právních aktů (*acquis communautaire*),
- bezprostřední změny v institucích Společenství.

Rozšíření o tři státy současně znamenalo také smíření se EHS a ESVO. V době nizozemského předsednictví, konkrétně v červenci 1972, byla podepsána dohoda o zóně volného obchodu (s průmyslovým zbožím) mezi ES a ESVO. Tuto dohodu podepsalo celkem 16 zemí (9 z ES a 7 z ESVO). Uvedená dohoda nejen potvrdila dominantní postavení Společenství v Evropě, ale také vytvořila předpoklady pro další rozšiřování v průběhu budoucího vývoje evropské integrace.

V období po prvním rozšíření byla přijata na pařížském summitu v roce 1974 deklarace zřizující Evropskou radu jako platformu pro rozhodování základních politických otázek a řešení nejzávažnějších problémů v rámci ES. Zároveň byl odsouhlasen záměr obsazovat Evropský parlament v přímých a všeobecných volbách (první se konaly v červnu 1979).

V druhé polovině sedmdesátých let se Evropská společenství zaměřila především na harmonizaci jednotlivých ekonomických odvětví v souvislosti se svým rozšířením, stabilizaci hospodářství po ropných šocích a vyjednávání v mezinárodně-ekonomických vztazích. Významnou skutečností se stalo vytvoření Evropského měnového systému na konci roku 1978 v rámci bruselského jednání Evropské rady a jeho následné spuštění k 13. březnu následujícího roku.

2. 3. 1 Dopady prvního rozšíření na ES

První rozšíření ES bylo zvláště dlouhé a složité, trvalo více než deset let a zažilo nesčetnou řadu otevření a opětovných uzavření, což bylo vázáno na téměř výhradně

politické důvody⁵⁷. Nejvýznamnější na první vlně rozšíření je také především fakt, že položilo základ pro rozšiřování o další státy. Žádná následující rozšíření už neprovázely tak zásadní komplikace, jak tomu bylo právě při vstupu těchto tří zemí.

Irsko díky členství v ES se stalo učebnicovým příkladem ekonomického zázraku (často přezdíváno keltským tygrem) a příkladného využívání prostředků z evropské pokladny. Spolu s Dánskem se dokázaly vymanit ze závislosti na Spojeném království. Dánsko stejně jako Spojené království s velkou citlivostí vnímá potřebu udržet si státní suverenitu a rozhodně nepodporuje federalistické tendence.

Jakmile vstoupilo první rozšíření v platnost, došlo také ke změnám institucí pro zajištění jejich fungování nikoliv v šesti, ale v devíti členech. Komise ES byla obnovena a rozšířena z 9 na 13 členů (2 – Francie, Německo, Itálie, Spojené království a jeden člen z každé z ostatních pěti malých zemí).

V Radě ministrů byl zvýšen počet hlasů ve prospěch nových členů při zachování celkové rovnováhy. Z přílohy 4 „Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1973“ lze vyčíst celkové navýšení počtu hlasů na 56. Opět zde existovala opatření, která zamezila velkým státům v případě většinového hlasování vnutit svoji vůli malým zemím, aby se více než jeden velký stát neocítl v menšině (bylo nutné, aby šest členů vyjádřilo kladný postoj pro 41 potřebných hlasů).

Pokud se týká zastoupení poslanců z jednotlivých zemí, nejhůře bylo na tom bylo Německo, které mělo mít podle počtu obyvatel 1 066 poslanců (vycházelo by se ze stavu, kdy Lucembursko má 6 křesel), a ne nynějších 36. Nejlépe si vedlo opět malé Lucembursko jako tomu bylo před rozšířením.

⁵⁷ Spojené království se totiž rozhodlo hned na začátku neúčastnit budování Společenství, a to jak v oblasti vojenství, tak v oblastech hospodářského a obchodního charakteru.

2. 4 Období po druhém rozšíření ES

Od chvíle, kdy bylo uzavřeno jednání o rozšíření severním směrem, bylo ES konfrontováno s tím, že také další země mají zájem o členství. Jako první usilovala o vstup do ES malá jižní země - **Řecko**.

Řecko uzavřelo asociační dohodu s EHS již v roce 1961 (v platnost vstoupila 1. listopadu 1962), což tehdy představovalo posílení mezinárodní prestiže nového EHS. V období vojenské vlády v Řecku v letech 1967 – 1974 byly vzájemné vztahy přerušeny a platnost asociační dohody byla pozastavena. Po obnovení demokracie v roce 1974 byly vztahy s ES opět normalizovány.

Řecko podalo oficiálně žádost o vstup do ES 12. června 1975, jak lze vyčíst z tab. 2. 6 „Druhé rozšíření ES“. Evropská komise však vydala Řecku na základě hospodářské zaostalosti a politické nepřipravenosti negativní vysvědčení, a proto vstup Řecka do ES nedoporučila. Evropská rada ale posudek Evropské komise zamítla a rozhodla, že v případě Řecka je konsolidace demokracie důležitější než celková připravenost. Na zasedání Rady 9. února 1976 (v době lucemburského předsednictví) bylo rozhodnuto o zahájení vstupních rozhovorů v červenci téhož roku. Smlouva o přistoupení do ES byla podepsána 25. května 1979 v Aténách a Řecko se tak stalo desátým řádným členem ES od 1. ledna 1981.

Tab. 2. 6 - Druhé rozšíření ES

Řecko	
Datum podání žádosti	12. 6. 1975
Zahájení jednání o vstupu	21. 7. 1976
Datum vstupu	1. 1. 1981

Zdroj: [5], vlastní zpracování

Kromě rozšíření o Řecko čekalo Společenství v osmdesátých letech také prohloubení integrace představující kvalitativní změnu spolupráce, a to vytvoření tzv. schengenského prostoru. V roce 1985 státy Beneluxu, Německo a Francie podepisují v Lucembursku Schengenskou dohodu⁵⁸ o odstranění hraničních kontrol mezi

⁵⁸ V současnosti Schengenská dohoda zahrnuje 24 zemí: 22 zemí EU vyjma Spojeného království, Irska, Kypru, Bulharska a Rumunska + Island a Norsko.

účastnickými zeměmi. Dohoda nebyla součástí práva ES, ale pro nabytí účinnosti musela být ratifikována účastnickými zeměmi.

2. 4. 1 Dopady druhého rozšíření na ES

Evropské společenství se rozšířilo o zemi malou, se slabšími ekonomickými ukazateli, což v důsledku znamenalo významnou finanční zátěž pro Společenství. Přijetí Řecka bylo spíše též považováno za politické rozhodnutí a často slouží jako varující příklad země, která zdaleka nesplňovala kritéria pro přistoupení.

Ve srovnání s prvním rozšířením se jednalo o proces s velice rychlým průběhem. Za zmínění stojí také skutečnost, že Řecku se podařilo v historii Společenství prosadit samostatný vstup do ES, a to i přesto, že jeho úsilí o vstup bylo součástí probíhající vlny jižního rozšíření (tzn. rozšíření i o Španělsko a Portugalsko).

I instituce musely být přizpůsobeny novému počtu, tj. deseti členů ES. Komise, rozšířena z devíti na třináct členů po prvním rozšíření, měla teď 14 komisařů (Německo, Spojené království, Francie, Itálie mají po dvou členech, Belgie, Dánsko, Řecko, Irsko, Lucembursko, Nizozemí po jednom).

Příloha 5 „Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1981“ mimo jiné ukazuje, jak jsou hlasy v Radě v případě hlasování kvalifikovanou většinou rozděleny. Můžeme si všimnout, že se zastoupení jednotlivých států v Radě nezměnilo oproti roku 1973, jen přibýlo Řecko se svými 5 hlasy. K dosažení kvalifikované většiny bylo třeba docílit poměru hlasů 45 z 63. Také je důležité si uvědomit, že jeden ze dvou hlasů Lucemburska v Radě odpovídá asi 183 tisícům občanů Společenství, zatímco jeden z deseti hlasů Německa odpovídá zhruba 6 milionům obyvatel, z čehož je zřejmý velký nepoměr.

Při přidělování počtu poslanců v Evropském parlamentu je situace naprosto shodná s přidělováním hlasů. I zde je patrné velmi nerovnoměrné rozdělení křesel, které je výrazně vychýleno ve prospěch malých států. Například Německo má přibližně 169-krát více obyvatel než Lucembursko, ale jen 14-krát více křesel v Evropském parlamentu.

2. 5 Období po třetím rozšíření ES

Rozšíření ES na jih znamenalo samozřejmě nejenom vstup Řecka, ale také přijetí Španělska a **Portugalska**, které se staly členy ES roku 1986. Zvýšil se tak počet členů o jednu malou a jednu velkou zemi na 12 států.

Portugalsko a Španělsko vyjádřily svůj zájem o vstup do ES již v roce 1962. Avšak s ohledem na diktátorské režimy, které v té době vládly v obou zemích, byla žádost o vstup zamítnuta. Až po té, co byl v Portugalsku v roce 1973 svržen Caetano a ve Španělsku v roce 1975 zemřel Franco, zahájila s nimi Společenství na konci sedmdesátých let vyjednávání o členství. Obě země byly ve srovnání s původní Šestkou velmi chudé, ale stejně jako v případě Řecka převážila i zde snaha podpořit nově se rodící demokracie na Pyrenejském poloostrově.

Španělsko podalo oficiální žádost o vstup do ES 28. července 1977, jak je patrné z tab. 2. 7 „Třetí rozšíření ES“, nicméně již od roku 1970 udržovalo s ES preferenční obchodní vztahy. Paralelně s rozšiřováním ES o Španělsko probíhala také jednání o členství Portugalska. Portugalsko požádalo o vstup do ES 28. března 1977, tedy několik měsíců dříve než Španělsko. Oba státy tak vstoupily do ES 1. ledna 1986.

Tab. 2. 7 – Třetí rozšíření ES

Země	Datum podání žádosti	Zahájení jednání o vstupu	Datum vstupu
Portugalsko	28. 3. 1978	17. 10. 1978	1. 1. 1986
Španělsko	28. 7. 1977	5. 1. 1979	1. 1. 1986

Zdroj: [5], vlastní zpracování

Do Společenství se tak dostaly státy s křehkou ekonomikou, slabou tradicí demokratické formy státu a menší proevropskou orientací. Jen HDP na jednoho obyvatele Portugalska činilo v roce 1986 poloviční hodnotu oproti HDP/obyv. ostatních malých členských zemí (vyjma Irska a Řecka), jak znázorňuje tab. 2. 8 „HDP/ obyv. malých zemí ES v roce 1986“.

Tab. 2. 8 – HDP/obyv. malých zemí ES v roce 1986

Země	HDP/obyv. v USD
Belgie	11 276
Lucembursko	14 070
Nizozemí	11 809
Dánsko	13 030
Irsko	6 903
Řecko	6 224
Portugalsko	5 868

Zdroj: [9], vlastní zpracování

V období po třetím rozšíření Společenství byly mimo jiné ratifikovány dvě smlouvy, a to Jednotný evropský akt a Maastrichtská smlouva, kterým se věnuji v následujícím textu své práce.

2. 5. 1 Jednotný evropský akt

Jednotný evropský akt (JEA), který byl podepsán v únoru 1986 a uveden v platnost 1. července 1987, byl první významnou revizí Římských smluv. Jeho hlavním cílem bylo vytvořit do konce roku 1992 jednotný vnitřní trh. Konečně mělo dojít k naplnění závazku stanoveného již Smlouvou o založení EHS, kterým bylo dosažení volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu.

Zpočátku tři země (Dánsko, Řecko, Itálie) zaujímaly odmítavý postoj k přijetí JEA. Určité výhrady mělo i Irsko, a to především kvůli začlenění Evropské politické spolupráce do textu JEA. Jejich postoj se změnil po úspěšném referendu v Dánsku, jež se konalo už 27. února, kdy se 56 % Dánů vyslovilo ve prospěch JEA. O den později tyto země podepsaly text JEA, čímž byla zahájena ratifikace dokumentu ve všech dvanácti členských zemích.

Změna JEA oproti Římským smlouvám spočívala ve významné reformě rozhodovacích mechanismů v orgánech Společenství, neboť Rada ministrů získala pravomoci přijímat rozhodnutí týkající se zavádění JVT⁵⁹ kvalifikovanou většinou místo dosavadní praxe jednomyslnosti, což velmi výrazně přispělo k akceschopnosti celého rozhodovacího procesu.

⁵⁹ S výjimkou sladění fiskálních politik, volného pohybu osob, práv a zájmů nájemně pracujících – tam zásada jednomyslnosti zůstala zachována.

Další změny, které JEA přinesl, byly:

- Oficiálně vznikla nová instituce – Evropská rada.
- Posílení Evropského parlamentu, který již nadále neměl vystupovat pouze v roli poradního orgánu, ale jako instituce spolupracující na přijímání evropské legislativy.
- Zavedení nové tzv. kooperační procedury - procedura spolupráce⁶⁰.
- Rozšíření působnosti ES o sociální politiku a posilování soudržnosti zemí Společenství.
- Rozšíření hospodářské politiky koordinované na úrovni ES o podporu výzkumu a technického rozvoje a o ochranu ŽP.
- První oficiální zmínky o hospodářské a měnové unii.
- Snahy o nové formování zahraniční politiky s cílem, aby země ES mohly důsledně, solidárně a účinně hájit společné zájmy.

Během přípravy velkého vnitřního trhu dvanácti členských zemí vyvstala otázka vztahů mezi Společenstvím a zeměmi ESVO. Země ESVO již předtím v letech 1972 – 1973 podepsaly se ES dvoustranné smlouvy o volné průmyslové výměně. Tyto země nechtěly zůstat stranou. Naproti tomu Komise zase měla obavy, aby vstup těchto povětšinou neutrálních zemí nebyl překážkou k vytvoření EU s kompetencemi v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Tak se zrodila myšlenka na vytvoření Evropského hospodářského prostoru (EHP).

Jednání o vytvoření EHP byla úspěšně dokončena podepsáním smlouvy o EHP dne 2. května 1992 v Portu. Smlouva umožnila zemím ESVO zúčastnit se jednotného vnitřního trhu, aniž by se musely stát členy Unie. Původně měl být EHP spuštěn ke stejnému datu jako jednotný vnitřní trh Evropských společenství (tj. k 1. 1. 1993), avšak vzhledem k problémům s ratifikací dohody ve Švýcarsku, došlo k vytvoření EHP teprve k 1. lednu 1994.

⁶⁰ Procedura spolupráce umožňovala zaujmout Parlamentu v legislativním procesu v určitých situacích místo po boku Rady a předkládat pozměňující návrhy v rámci tzv. druhého čtení.

2. 5. 2 Maastrichtská smlouva

Vývoj konce osmdesátých let evropskou integraci výrazně posílil. V prosinci 1990 byly v Římě zahájeny dvě mezivládní konference, jejichž cílem bylo podstatně revidovat dosavadní zakládající smlouvy. První konference se zabývala společnou měnou a druhá otázkami politické unie.

Roční jednání vyvrcholilo v Maastrichtu ve dnech 9. – 10. prosince 1991, kde hlavy států a vlád členských zemí přijaly Návrh smlouvy o EU⁶¹, který byl následně slavnostně podepsán 7. února 1992 rovněž v Maastrichtu. Chci upozornit na skutečnost, že při přijetí a podepsání Smlouvy o EU sehrálo významnou roli předsednictví dvou malých zemí, a to Nizozemí a Portugalska.

Ratifikace této smlouvy jednotlivými členskými zeměmi se ale zkomplikovala již v úvodu, kdy byla odmítnuta v dánském referendu z června téhož roku, což uvádí příloha 6 „Ratifikace Smlouvy o EU“. Problém, který tím vznikl, se mohl stát velmi vážnou překážkou dalšího postupu integračních snah. Podařilo se jej vyřešit na zasedání Evropské rady, kterou hostil skotský Edinburgh. Zde byl 12. prosince 1992 vypracován zvláštní protokol o postavení Dánska v některých aspektech. V ostatních zemích, jakož i při druhém referendu v Dánsku v květnu 1993, proběhly ratifikace úspěšně, takže po dokončení všech ratifikací vstoupila Smlouva o Evropské unii v platnost dne 1. 11. 1993.

Smlouva rozčlenila činnost Unie do třech pilířů: **první** pilíř tvoří komunitární politiky a legislativní iniciativu má výhradně Komise, **druhý** (společná zahraniční a bezpečnostní politika) a **třetí** pilíř (spolupráce v oblasti justice a vnitra) tvoří oblast spolupráce vlád členských zemí. Rozdělení agendy Společenství na supranacionální a mezivládní ilustruje pomyslná konstrukce tzv. maastrichtského chrámu znázorněná v příloze 7 „Maastrichtský chrám“.

⁶¹ Lucembursko předložilo Návrh smlouvy o EU, dále také Nizozemí přišlo s alternativním návrhem. Zvítězil návrh předložený Lucemburskem – model tzv. chrámu, v němž byla soudní agenda, vnitropolitické otázky a zahraničně-politická spolupráce a obrana vyčleněny mimo rámec zakládajících smluv do tzv. pilířů.

Dalšími prvky, které smlouva zavedla, byly:

- Prohloubení pojmu občanství.
- Harmonogram zavádění společné měny.
- Evropský parlament získal novou pravomoc: právo spolurozhodovat s Radou.
- Zřízení funkce evropského ombudsmana.
- Zřízení Výboru regionů.

2. 5. 3 Dopady třetího rozšíření na ES

Rozšířením ES na jih vznikly mezi starými a novými členskými zeměmi hluboké rozdíly nejen strukturální povahy, nýbrž i životní úrovně. Do Společenství vstoupily totiž státy ekonomicky zaostalé, a také zemědělsky orientované.

Toto rozšíření neznamenal pouze větší finanční nároky na fondy ERDF a ESF určené ke zmírňování hospodářských rozdílů zemí ES, ale na druhé straně přineslo Společenství nové kontakty a prohloubení obchodních vazeb se zeměmi Afriky, Latinské Ameriky a přispělo k vytvoření rozsáhlé sítě lodní dopravy.

Díky rozšíření došlo také ke změnám v rámci institucí. Španělsko získalo dva komisaře a Portugalsko jednoho, čímž počet členů Komise ES vzrostl na sedmnáct. V Radě došlo k nárůstu hlasů na 76, z toho 54 nutných k dosažení kvalifikované většiny. (viz. příloha 8 „Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1986“). Stále systém rozhodování v Radě zvýhodňuje malé státy a poškozují velké. Nejhuře je na tom Německo, nejlépe Lucembursko.

Není tomu jinak ani u zastoupení poslanců v Evropském parlamentu. Ve srovnání s rokem 1981 se zvýšil počet poslanců z 434 na 518 (Španělsko – 60, Portugalsko – 24 poslanců). Opět malé státy v komparaci s velkými zeměmi byly zvýhodněny v přepočtu na obyvatele.

2. 6 Období po čtvrtém rozšíření EU

Vstup **Rakouska, Finska, Švédska** v roce 1995 zvýšil počet členů EU na patnáct, rozšířil její rozlohu na 3,2 milionu čtverečních kilometrů, navýšil počet jeho obyvatelstva o 6,2 % na 391 milionů a o 7 % zvýšil její hrubý domácí produkt⁶².

Schvalování žádostí o vstup čtyř malých zemí (Norsko, Švédsko, Finsko, Rakousko) do EU bylo zahájeno brzy po úspěšném ukončení ratifikace Smlouvy o ES. První z kandidátských zemí, které žádalo o vstup bylo Rakousko, jak je patrné z tab. 2. 9 „Čtvrté rozšíření ES/EU“. Rakouské referendum o vstupu do EU se konalo 12. června 1994 a pro vstup se v něm vyslovilo 66,6 % občanů, zatímco proti vstupu bylo 33,4 % zúčastněných voličů. Další zemí, kde se pořádalo referendum bylo Finsko, a to v říjnu 1994. Pro vstup se vyslovilo 56,9 % zúčastněných voličů. V listopadu téhož roku se konalo referendum ve Švédsku. Kladně se vyslovilo 52,7 % oprávněných voličů.

Jediná země, kde byl v této době výsledek referenda o vstupu do EU negativní, bylo Norsko, které se pokoušelo o vstup do Unie již podruhé. Norsko podalo novou přihlášku ke členství 25. listopadu 1992 a již 5. dubna 1993 zahájilo negociační proces ve snaze vstoupit do EU v roce 1995. Norští občané v referendu konaném 28. listopadu 1994 většinou 52,2 % odmítli vstup do EU, a to přesto, že se norské vládě v rámci vyjednávání podařilo dosáhnout značných úspěchů⁶³.

⁶² Budování Evropy, str. 354 [7]

⁶³ Především Norsko prosadilo svůj podíl na severoarktické agrární zóně, zachování nezávislé energetické politiky a pro programy nekompatibilní s EU byla stanovena čtyřletá přechodná lhůta.

Tab. 2. 9 – Čtvrté rozšíření EU

Země	Datum podání žádosti	Zahájení jednání o vstupu	Datum konání referenda	Výsledek referenda v % (pro : proti)	Datum vstupu
Finsko	18. 3. 1992	1. 2. 1993	16. 10. 1994	56,9 : 43,1	1. 1. 1995
Norsko	25. 11. 1992	5. 4. 1993	28. 11. 1994	47,8 : 52,2	---
Rakousko	17. 7. 1989	1. 2. 1993	12. 6. 1994	66,6 : 33,4	1. 1. 1995
Švédsko	1. 7. 1991	1. 2. 1993	13. 11. 1994	52,7 : 47,3	1. 1. 1995

Zdroj: [5]

Rychlý integrační proces a přijímání nových členských států si do budoucna vynutilo další reformu v podobě Amsterodamské smlouvy.

2. 6. 1 Amsterodamská smlouva

Amsterodamská smlouva byla schválena 2. října 1997⁶⁴, aby na základě dosavadních zkušeností přehodnotila některé články Smlouvy o Evropské unii. V průběhu následujících měsíců probíhalo ratifikační řízení v jednotlivých zemích, při němž nenastaly komplikace srovnatelné s roky 1992 – 1993 po podpisu Maastrichtské smlouvy. Nová smlouva tak vstoupila v platnost 1. května 1999.

Hlavními změnami, které přinesla Amsterodamská smlouva, byly:

- Komunitarizace otázek vízové, azylové a přistěhovalecké politiky (tato agenda patřila podle Smlouvy o EU do III. mezivládního pilíře, podle Amsterodamské smlouvy je včleněna do I. pilíře).
- Začlenit do smluvního rámce Sociální chartu poté, co ji přijala také britská vláda.
- Zavedení tzv. konstruktivní neúčasti⁶⁵ při jednomyslném hlasování ve II. pilíři.
- Zřízení úřadu Vysokého zmocněnce pro SZBP, který reprezentuje Unii v otázkách zahraniční politiky.

⁶⁴ Podstatnou roli při schvalování Amsterodamské smlouvy sehrály tři předsedající země – Itálie, Irsko a Nizozemí.

⁶⁵ Situace, kdy některý z členských států nesouhlasí s určitým návrhem v oblasti SZBP, ale nepoužije práva veta, kdy by hlasoval proti tomuto návrhu. Místo toho se zdrží hlasování, takže nezabrání ostatním zemím přijmout příslušné rozhodnutí. Státy nesmí překročit jednu třetinu vážených hlasů v Radě.

- Legitimizace tzv. vícerychlostního modelu integrace.
- Právo občanů EU komunikovat s evropskými orgány v jedenácti úředních jazycích Společenství.
- K záměru na další rozšíření byl početní stav poslanců stanoven na 700.
- Změněn systém obsazování Komise v neprospěch velkých států.
- Rozhodnutí o přímém schválení předsedy Komise Evropským parlamentem.

Ke klíčové institucionální reformě související s rozšířením Unie nedošlo. Vůdce EU spíše vytvořili seznam všeho, co musí být vyřešeno (tzv. „amsterodamské restíky“) před rozšířením a domluvili se na další mezivládní konferenci v roce 2000.

2. 6. 2 Smlouva z Nice

Výsledkem mezivládní konference 2000 byla tzv. Smlouva z Nice podepsaná ministry zahraničních věcí zemí EU 26. února 2001 (vstoupila v platnost 1. února 2003). Zmíněná smlouva je prozatím posledním dokumentem revidujícím primární právo Unie. Hlavní prioritou smlouvy bylo vyřešit tři oblasti: reformu Evropské komise, vážení hlasů v Evropské radě a rozšíření většinového hlasování. Navíc se rovněž diskutovalo o novém rozdělení počtu křesel v Evropském parlamentu, možnostech posílené spolupráce (v rámci „flexibility“ dojednané v Amsterdamu) a o otázce lidských práv.

Summit v Nice nakonec dosáhl svého cíle: dohodnout se na minimálních reformách potřebných pro nadcházející velké rozšíření EU. Dohodnuté reformy se týkaly tří hlavních institucí (Rady ministrů, Evropské komise a Evropského parlamentu), jak uvádí tab. 2. 10 „Reformy institucí EU dohodnuté v Nice“.

Tab. 2. 10 – Reformy institucí EU dohodnuté v Nice

Rada ministrů	Evropská komise	Evropský parlament
Změna systému vážení hlasů z 2 - 10 na 3 - 29.	Jen jeden komisař pro každou členskou zemi od 1. 11. 2004.	Max. 732 poslanců po rozšíření EU (Amsterodamská smlouva: původně jen 700).
Kvalifikované většiny bude dosaženo po splnění dvou kritérií: 1. počtu vážených hlasů (232 hlasů), 2. většiny členských států (13 v EU 25).	Německo, Francie, Spojené království, Itálie a Španělsko se vzdávají nároku na druhého komisaře.	Německo získává nadále největší počet poslanců (99).
Verifikace, zda rozhodnutí odpovídá 62 % obyvatel EU.	Max. počet komisařů: 27.	Snížení poslanců u malých i velkých zemí EU.
Německo má nadále stejný počet hlasů jako Francie, Spojené království a Itálie.	Po rozšíření nad 27 zemí ztratí další země nárok na vlastního komisaře.	ČR bude mít 24 poslanců.

Zdroj: [3], vlastní zpracování

2. 6. 3 Dopady čtvrtého rozšíření na EU

Čtvrté rozšíření o tři malé státy – Finsko, Rakousko a Švédsko, s Evropskou unií nijak výrazně nezatřásl, neboť se jednalo o státy s vyspělou ekonomikou a vysokou hospodářskou úrovní.

Evropská unie především pozitivně hodnotila období, kdy jí zmíněné tři státy předsedaly. Tyto země dokázaly totiž vnést do unijní agendy nová témata, jako je například otázka rovnoprávnosti pohlaví, větší kontrola veřejnosti či důraz na životní prostředí. Kromě toho se Švédsko a Finsko během svého předsednictví zasazovaly také o urychlení procesu rozšíření. Navíc vstup nových států znamenal členství neutrálních zemí, což posléze ovlivnilo vývoj v oblasti II. pilíře pomyslného maastrichtského chrámu.

Vstupem Finska, Rakouska a Švédska do Unie bylo opět nutné provést změny v institucionální struktuře. Počet členů Komise stoupl ze 17 na 21 (každá nová země měla jednoho komisaře). Dále bylo dohodnuto, že v Radě měly Švédsko a Rakousko po čtyřech hlasech a Finsko tři, jak lze vidět v příloze 9 „Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1995“. Celkový počet hlasů se tak zvýšil z 76 na 87. Vznikl zde problém se stanovením blokační menšiny, který nakonec

vyřešilo Řecko během svého předsednictví. Tato malá země vypracovala tzv. kompromis z Ioanniny⁶⁶, který stanovil, že *práh nezbytný pro kvalifikovanou menšinu bude stanoven na 62 hlasů z 87, ale že v případě, kdy menšina zamítavých hlasů dosáhne celkem 23 až 25 hlasů, Rada vynaloží všechny síly, „aby v rozumné době dosáhla uspokojivého řešení, které by mohlo být schváleno nejméně 65 hlasy“*. *Blokační menšina by tak mohla být dosažena už při pouhých 23 hlasech*⁶⁷.

Co se týče počtu křesel v Evropském parlamentu po čtvrtém rozšíření v roce 1995, tak si polepšily v obsazení poslanců jak velké země, tak i malé. Například Německo získalo 99 poslaneckých mandátů oproti předešlým 81. Přesto jsou malé země stále ve výhodě. Jen pokud bychom se podívali na to, kolik obyvatel (v tisících) musí mít každý stát na jedno křeslo, poté lze vidět, že u Německa je to 824 tisíc obyvatel na jedno křeslo, zatímco u Lucemburska jen 68 tisíc obyvatel na jedno křeslo.

2. 7 Období po pátém rozšíření EU

Dne 1. května 2004 přijala EU deset nových členských států (**Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko**). Až na Polsko se tyto státy připojily k malým zemím. Dosud se jedná o největší rozšíření v historii EU. Jen z hlediska počtu obyvatel toto rozšíření představuje nárůst z přibližně 391 milionů na 465 milionů občanů EU.

2. 7. 1 Spolupráce ES se zeměmi SVE na počátku 90. let

První formální kontakty mezi zeměmi SVE a ES proběhly v rámci summitu Evropské rady dne 9. listopadu 1989 v Paříži a poté 8. prosince 1989 ve Štrasburku, kde bylo rozhodnuto o založení EBRD⁶⁸, která se měla stát hlavním nástrojem pomoci zaměřené především na financování programů vzdělání, výchovy a rozvoje technologií. O několik

⁶⁶ Podle města na severu Řecka.

⁶⁷ Budování Evropy, str. 354 [7]

⁶⁸ Evropská banka pro obnovu a rozvoj

dní později (tj. 18. prosince 1989) bylo rozhodnuto o zřízení finančního nástroje PHARE⁶⁹, do něhož bylo bezprostředně vloženo 300 mil. ECU⁷⁰.

Dalším zásadním bodem vývoje vzájemných vztahů byly podpisy asociačních dohod. Z tab. 2. 11 „Evropské dohody“ lze vyčíst, že první tzv. Evropské (asociační) dohody byly podepsány již v roce 1991 mezi ES a Polskem, Maďarskem a Československem. Postupně ES podepisovalo zmíněné dohody s dalšími státy SVE. ES již měla s obdobnou praxí zkušenosti, neboť podobné asociační dohody již dříve podepsalo s Tureckem (1963), Maltou (1970) a Kyprem (1972). Dohody byly zaměřeny na obchodní otázky, na aproximaci práva států SVE k *acquis communautaire*, politický dialog a širší souvislosti ekonomického, ale také ekologického charakteru.

Tab. 2. 11 – Evropské dohody

Země	Podpis Evropské dohody	Vstup dohody v platnost
Turecko	září 1963	prosinec 1964
Malta	prosinec 1970	duben 1971
Kypr	prosinec 1972	červen 1973
Maďarsko	prosinec 1991	únor 1994
Polsko	prosinec 1991	únor 1994
Rumunsko	únor 1993	únor 1995
Bulharsko	březen 1993	únor 1995
Česká republika	říjen 1993*	únor 1995
Slovensko	říjen 1993*	únor 1995
Estonsko	červen 1995	únor 1998
Litva	červen 1995	únor 1998
Lotyšsko	červen 1995	únor 1998
Slovinsko	červen 1996	únor 1999

* V prosinci 1991 byla podepsána Evropská dohoda mezi ES a Československem, která však vzhledem k blížícímu se rozdělení ČSFR na dva nástupnické státy – Českou republiku a Slovenskou republiku – nebyla ratifikována a nikdy nevstoupila v platnost.

Zdroj: [5]

Na summitu Evropské rady v Kodani konaném ve dnech 21. – 22. června 1993 byla dohodnuta tzv. kodaňská kritéria⁷¹, jejichž splněním podmiňovala EU vstup nových

⁶⁹ Pomoc při hospodářské obnově Polska a Maďarska

⁷⁰ Evropská unie, Fiala, str. 151 [5]

⁷¹ Kritéria pro přistoupení – jsou jimi: 1. politická (stabilní instituce garantující demokracii, právní stát, ochrana lidských práv a respektování menšin), 2. hospodářská (fungující tržní hospodářství, schopnost vydržet tlak konkurence na vnitřním trhu EU), 3. schopnost převzít závazky vyplývající z členství, včetně dodržování cílů politické, hospodářské a měnové Unie, 4. přijetí *acquis communautaire* a jeho účinné provádění prostřednictvím odpovídajících správních a soudních struktur.

členských států. Dalším summitem Evropské rady, jenž byl zaměřen na otázky rozšiřování, bylo setkání hlav států a vlád v Essenu ve dnech 9. – 10. prosince 1994. Výsledkem bylo definování tzv. předvstupní strategie, která měla pomoci v přípravě kandidátských zemí na členství v EU. Strategie byla založena na aplikaci Evropských dohod, finanční pomoci v rámci programu PHARE a tzv. strukturovaném dialogu EU a kandidátských států.

Navazující summit v Cannes uskutečněný ve dnech 26. – 27. června 1995 znamenal přijetí bílé knihy s názvem „Příprava zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Unie“, která byla připravena Komisí a měla sloužit kandidátům jako průvodce v procesu přibližování se k EU.

2. 7. 2 Jednání o vstupu do EU

V červenci 1997 přijala a publikovala Komise souhrnný materiál nazvaný Agenda 2000, který informoval o stavu připravenosti kandidátských zemí a současně o možných důsledcích přistoupení těchto zemí k EU. Veškeré návrhy soustředěné v Agendě 2000 se staly podkladem pro jednání Evropské rady v Lucemburku konaného ve dnech 13. - 14. prosince 1997. Padlo zde rozhodnutí, že rozhovory o vstupu budou zahájeny nejdříve jen s tzv. lucemburskou skupinou kandidátů, do níž byly zařazeny Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovinsko, Estonsko a Kypr. Rozhovory s těmito zeměmi byly oficiálně zahájeny 31. března 1998, jak zachycuje tab. 2. 12 „Páté rozšíření EU“.

Tab. 2. 12 – Páté rozšíření EU

Země	Datum podání žádosti	Zahájení jednání o vstupu	Datum vstupu
Kypr	3. července 1990	březen 1998	1. května 2004
Malta	16. července 1990	únor 2000	1. května 2004
Maďarsko	31. března 1994	březen 1998	1. května 2004
Polsko	5. dubna 1994	březen 1998	1. května 2004
Slovensko	27. června 1995	únor 2000	1. května 2004
Lotyšsko	13. října 1995	únor 2000	1. května 2004
Estonsko	24. listopadu 1995	březen 1998	1. května 2004
Litva	8. prosince 1995	únor 2000	1. května 2004
Česká republika	17. ledna 1996	březen 1998	1. května 2004
Slovinsko	10. června 1996	březen 1998	1. května 2004

Zdroj: [5], vlastní zpracování

Ostatní země SVE v dalším období prokázaly výrazný pokrok a Evropská rada na svém zasedání v Helsinkách ve dnech 10. – 11. prosince 1999 rozhodla o zahájení předvstupních rozhovorů také s Bulharskem, Lotyšskem, Litvou, Maltou, Rumunskem a Slovenskem (tzv. helsinská skupina). Od té doby se již na celou dvanáctku přistupujících zemí nahlíželo jako na jednu skupinu. Evropská rada také poprvé zveřejnila datum připravenosti jak EU, tak i přistupujících států na rozšíření: konec roku 2002.

V Helsinkách padlo mimo jiné rozhodnutí, že ke státům kandidujícím na vstup do EU se přiřadí také Turecko. V jeho případě začala jednání o podmínkách vstupu až 3. října 2005, protože země EU od Turecka vyžadovaly splnění základních demokratických požadavků.

Předvstupní jednání České republiky, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Polska, Slovenska a Slovinska byla uzavřena na summitu v Kodani 12. – 13. prosince 2002. Zde se jak členové EU, tak přistupující země dohodly na všech podmínkách vstupu do EU. Smlouva o jejich přistoupení k EU byla podepsána 16. dubna 2003 v Aténách. Následovala série úspěšných referend a parlamentních ratifikací smlouvy v každé z přistupujících zemí, její schválení parlamenty dosavadních členských zemí a v neposlední řadě také orgány EU. Poté mohlo dojít 1. května 2004 ke vstupu historicky největší skupiny nových členských zemí do Unie.

2. 7. 3 Dopady pátého rozšíření na EU

Do Evropské unie v roce 2004 z velké části vstoupily transformující se ekonomiky SVE, které na jednu stranu do Unie přinesly relativně nižší ekonomickou úroveň a strukturální problémy, ale na stranu druhou představují ohromný ekonomický potenciál pro další rozvoj a konkurenceschopnost EU.

Největší rozšíření EU na 25 členských zemí přineslo také změny v zastoupení jednotlivých institucí. Od vstupu nových deseti zemí (tj. 1. 5. 2004) do jmenování nové Komise (tj. 1. 11. 2004) měla Evropská komise 30 členů (20 za původní EU 15 + 10 za nové členské státy). Od 1. listopadu 2004 se její počet snížil na 25 komisařů

(1 komisař z každé členské země). Došlo tak k odebrání druhého komisaře velkých zemí a tím pádem k určitému zrovnoprávnění malých a velkých států.

Od 1. listopadu 2004 (v období od 1. května – 31. října 2004 platila přechodná ustanovení) vstoupilo v platnost nové vážení hlasů a nová definice kvalifikované většiny. Ta byla dosažena splněním následujících dvou podmínek: 1. Rozhodnutí bylo podpořeno minimálním počtem hlasů (232), které představovalo 73 % z celkového počtu. 2. Rozhodnutí bylo schváleno nadpoloviční většinou členských států (v některých případech byla nutná dvoutřetinová většina členských zemí). Kromě toho mohl členský stát požádat o přezkoumání, zda kvalifikovaná většina opravdu představuje alespoň 62 % celkového počtu obyvatel Unie. Pokud ne – rozhodnutí nebylo přijato. Velké země tak mohly svou populací kdykoliv zablokovat přijetí návrhu Komise, malé státy zase disponovaly svým počtem, neboť jich byla převaha (19 malých z celkových 25 zemí).

Do Evropského parlamentu bylo zvoleno 732 poslanců, což zobrazuje příloha 10 „Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 2004“. Můžeme si všimnout, že pozvolna docházelo k vyrovnání počtu poslanců jednotlivých zemí, kde velké státy měly 441 poslanců, což je necelých 60 % a malé země byly zastoupeny zbývajících 291 poslanci (40 %).

V následující kapitole své práce se věnuji dosud poslednímu rozšíření EU a podrobněji rozebírám ekonomickou situaci malých zemí Unie. Dále analyzuji současného zastoupení malých zemí v institucích EU a nastiňuji jejich budoucí postavení v Unii.

3 Malé země v soudobé etapě vývoje Evropské unie

Dosud poslední rozšíření EU se konalo 1. ledna 2007, kdy do Unie vstoupily dva státy – malé **Bulharsko** a velké Rumunsko. Hranice Unie se posunuly až k Černému moři a území EU se zvětšilo o rozlohu rovnající se velikosti Německa, takže celkem EU zaujímá 4,3 mil. km² reprezentující 40 % celé Evropy. Po připojení obou zemí se počet obyvatel EU zvýšil bezmála o 30 milionů na téměř půl miliardy. Evropská unie má tedy 27 členských zemí, z toho 7 velkých států a 20 malých.

3.1 Šesté rozšíření EU

Šestým rozšířením EU tak došlo k ukončení jedenáctileté snahy Bulharska a Rumunska stát se členy EU. Žádost o členství v Unii představitelé obou zemí totiž podali v roce 1995 (Rumunsko v červnu, Bulharsko v prosinci), což ukazuje tab. 3.1 „Šesté rozšíření EU“. Evropská komise doporučila zahájit přístupová jednání koncem roku 1999 na základě rozhodnutí summitu v Helsinkách. Samotná jednání započala v únoru 2000 a skončila v prosinci 2004. Smlouvu o přistoupení obě země podepsaly 25. dubna 2005 v Lucemburku. Tato smlouva stanovuje datum vstupu Bulharska a Rumunska do Unie k 1. lednu 2007.

3.1 - Šesté rozšíření EU

Země	Datum podání žádosti	Zahájení jednání o vstupu	Datum vstupu
Rumunsko	22. 6. 1995	únor 2000	1. 1. 2007
Bulharsko	14. 12. 1995	únor 2000	1. 1. 2007

Zdroj: [5]

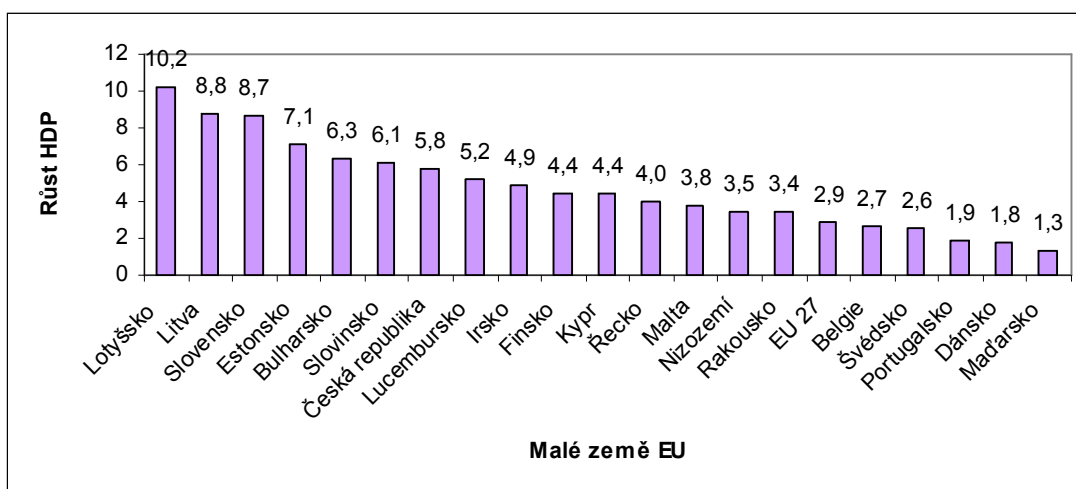
Do Evropské unie vstoupily země, které patří mezi nejchudší v Evropě. Jen hrubý domácí produkt v přepočtu na obyvatele měřený v paritě kupní síly v roce 2006 činil v Bulharsku 8 600 a v Rumunsku 9 100, kdežto v průměru EU 25 dosáhl tento ukazatel ve stejném roce 24 400. Důvodem je především výrazné postavení zemědělství v ekonomice těchto zemí.

Přistoupení nových zemí má svá negativa (propojení s organizovaným zločinem a nárůst kriminality, korupce), i pozitiva (levná pracovní síla).

3. 2 Ekonomika malých členských zemí EU

Ekonomika zemí EU v roce 2007 zpomalila roční tempo růstu HDP na 2,9 procenta z 3,0 procent v roce 2006. Zpomalení hospodářského růstu měly nejvíce na svědomí velké země Unie. Německá ekonomika totiž vzrostla jen o 1,8 procenta a Francie přidala 2,1 procenta. Nejrychlejším růstem se vedle tradičně dynamického Pobaltí mohlo pochlubit Slovensko (8,7 %), což zachycuje graf 3. 1 „Růst HDP malých zemí EU v roce 2007“. Pod úroveň EU 27 z malých zemí v roce 2007 se dostalo pět zemí - Belgie, Švédsko, Portugalsko, Dánsko a Maďarsko.

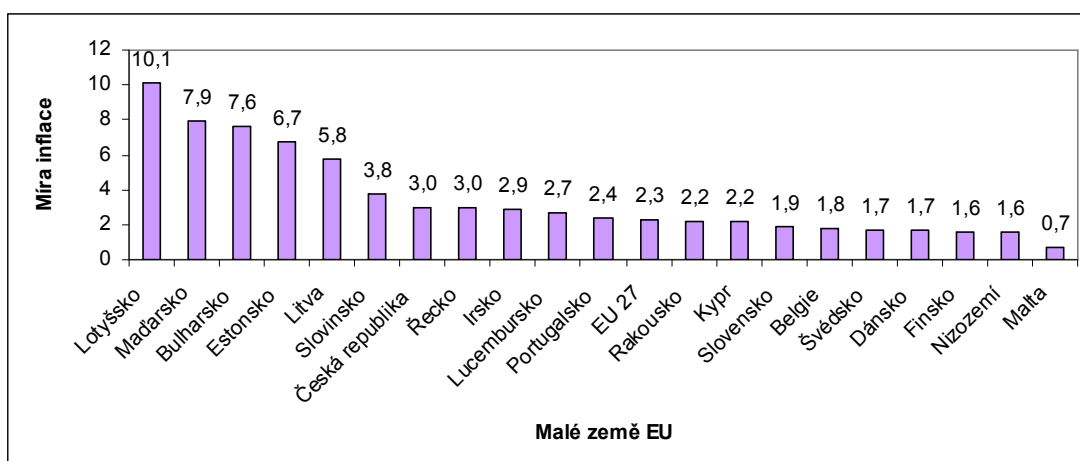
Graf 3. 1 - Růst HDP malých zemí EU v roce 2007 (%)

Zdroj: [37], vlastní zpracování

Z grafu 3. 2 „Míra inflace malých zemí EU v roce 2007“ lze vyčíst, že míra inflace v EU 27 v roce 2007 činila 2,3 procenta, čímž se zvýšila oproti předchozímu roku o jeden procentní bod. Inflace mnohem více trápila nové malé členské země Unie. V první řadě se to týkalo malých baltských ekonomik v čele s Lotyšskem, kde míra inflace měla dvoucifernou hodnotu, a to 10,1 procent. Další zemí s nejvyšší inflací bylo Maďarsko (7,9 %) následované Bulharskem (7,6 %). Naproti tomu se inflaci dařilo krotit hlavně skandinávským zemím, Nizozemí (1,6 %) a Maltě (0,7 %).

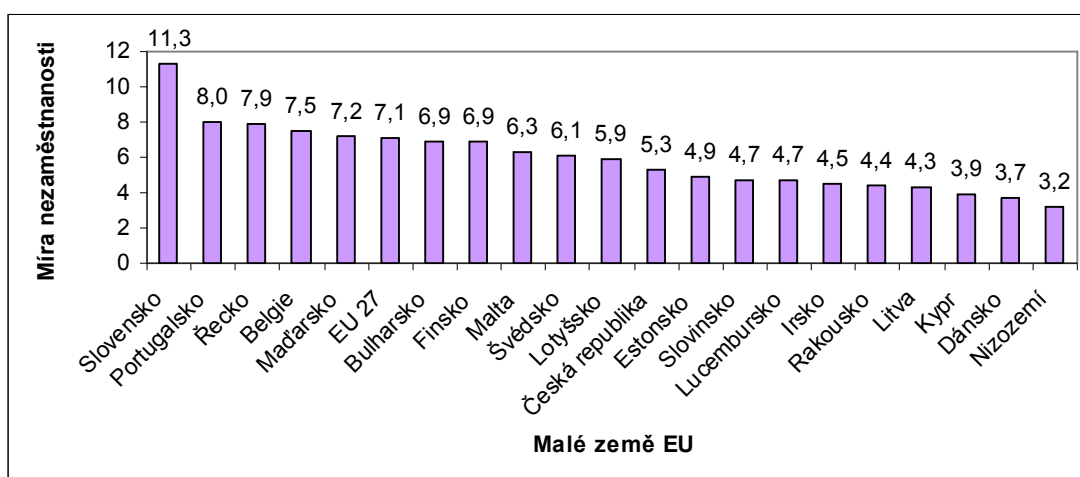
Graf 3. 2 – Míra inflace malých zemí EU v roce 2007 (%)

Zdroj: [36], vlastní zpracování

Nezaměstnanost v Evropské unii v roce 2007 dosáhla úrovně 7,1 procenta, když poklesla ve srovnání s předchozím rokem (8,2 %). V minulém roce se mohla jedna čtvrtina malých zemí EU chlubit nízkou mírou nezaměstnanosti. Nejméně lidí bez práce bylo v Nizozemí (3,2 %), což zobrazuje graf 3. 3 „Míra nezaměstnanosti malých zemí EU v roce 2007“. Na opačné straně žebříčku se objevuje Slovensko (11,3 %), které mělo nejvyšší míru nezaměstnanosti v rámci celé Unie.

Graf 3. 3 – Míra nezaměstnanosti malých zemí EU v roce 2007 (%)

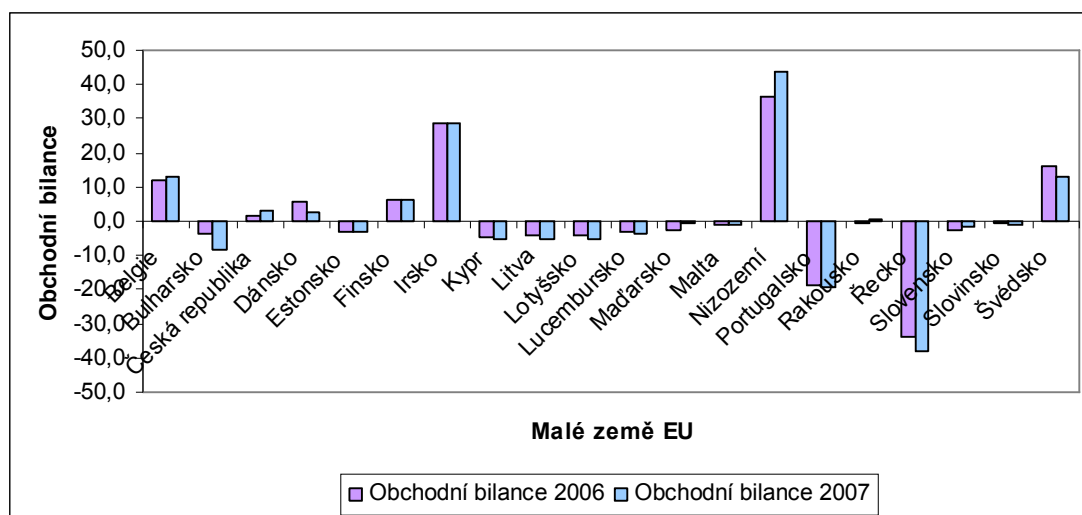

Zdroj: [39], vlastní zpracování

V roce 2007 skončil zahraniční obchod EU v deficitu 185,7 miliardy eur. Export vloni vzrostl o sedm procent na 1,24 bilionu eur, import se zvýšil o pět procent na 1,42 bilionů eur. Nejlépe si vedlo v roce 2007 z malých členských zemí Nizozemí,

kteřé hospodařilo s přebytkem 43,5 miliardy eur, oproti přebytku 36,2 miliardy eur v roce 2006, což zachycuje graf 3. 4 „Obchodní bilance malých zemí EU v letech 2006 a 2007“. Naopak Řecko mělo ve stejném období deficit 37,9 miliardy eur oproti předchozímu deficitu 34,1 miliardy eur.

Graf 3. 4 – Obchodní bilance malých zemí EU v letech 2006 a 2007 (mld. EUR)

Zdroj: [22], vlastní zpracování

3. 3 Současné zastoupení malých členských zemí v institucích EU

V souvislosti s řešením problematiky postavení malých zemí v Evropské unii se v této části své práce zaměřuji na nejdůležitější instituce, a to na Radu EU, Evropskou radu, Evropský parlament a Evropskou komisi.

Rada EU

Rada EU rozhoduje o přijetí návrhu buď kvalifikovanou většinou, prostou většinou, či jednomyslně. Jednomyslnost se užívá ve 2. a 3. pilíři, na případy, kdy Rada mění návrh Komise proti její vůli, či když se jedná o zásadní otázky, které mají výrazný vliv na další vývoj (např. při rozšiřování EU apod.). Při hlasování prostou většinou má každý členský stát jeden hlas. Tento způsob hlasování se vztahuje pouze na procedurální otázky a od roku 1994 i na rozhodování o antidumpingových tarifech

a tarifech proti neoprávněným státním podporám v rámci SOP. Ve většině případů Rada EU rozhoduje na základě kvalifikované většiny.

Od 1. ledna 2007 je kvalifikovaná většina určena jako 255 hlasů z 345, což zachycuje tab. 3. 2 „Počet hlasů v Radě EU pro rozhodování kvalifikovanou většinou“. Kvalifikovaná většina by měla představovat 62 % celkové populace Unie. To umožňuje vyhnout se jak situacím, kdy malá skupina velkých zemí diktuje podmínky, tak situacím, kdy malá skupina malých zemí může blokovat všechna rozhodnutí.

Pokud státy s projednávaným návrhem nesouhlasí, mohou zabránit jeho přijetí, pokud vytvoří blokační menšinu. Musí jít o země alespoň s 30 % hlasů, což malé země splňují se svými přibližně 47 % hlasů. Pokud mají nesouhlasící státy 25 – 30 % hlasů, jedná Společenství, dokud jejich počet neklesne pod 25 %, nebo dokud není akt schválen 75 % hlasů všech členů Rady EU.

Při rozdělování hlasů v Radě EU někteří členové získali méně hlasů než jim náleží dle počtu obyvatel. Například Rumunsko dostalo přiděleno pouze 14 hlasů, tj. o jeden hlas více než Nizozemí, a to navzdory většímu počtu obyvatel. K dalším poraženým při dělení hlasů v Radě EU patří Estonsko, Lotyšsko a Slovinsko, které dostaly stejný počet hlasů (tj. 4 hlasy) jako Lucembursko, přestože jejich počet obyvatel je třikrát větší. Rovněž Malta má o jeden hlas méně než Lucembursko, přestože její počet obyvatel je pouze zanedbatelně menší než populace Lucemburska.

**Tab. 3. 2 - Počet hlasů v Radě EU pro rozhodování kvalifikovanou většinou
(od 1. 1. 2007)**

Velké země	Hlasy	Malé země	Hlasy	Malé země	Hlasy
Francie	29	Nizozemí	13	Finsko	7
Itálie	29	Belgie	12	Irsko	7
Německo	29	Česká republika	12	Litva	7
Spojené království	29	Maďarsko	12	Slovensko	7
Polsko	27	Portugalsko	12	Estonsko	4
Španělsko	27	Řecko	12	Kypr	4
Rumunsko	14	Bulharsko	10	Lotyšsko	4
-	-	Rakousko	10	Lucembursko	4
-	-	Švédsko	10	Slovinsko	4
-	-	Dánsko	7	Malta	3
Kvalifikovaná většina: 255/345					

Zdroj: [33], vlastní zpracování

V současné době diskutovaným tématem je předsednictví malého státu, neboť se této role zhostila malá nová členská země – Slovinsko (leden – červen 2008) a rok poté ji bude následovat další – Česká republika. Malé státy (zejména Belgie, Lucembursko) v rámci Unie dosud profitovaly jako kvalitní zprostředkovatelé jednání, neboť napomáhaly dosahování kompromisů často tehdy, když velké členské země tvrdšíjné trvaly na svých partikulárních zájmech a neváhaly jednání zcela zablokovat. Z hlediska okolních členů je malý předsednický stát přijatelnějším partnerem v hledání řešení a to z toho důvodu, že nedisponuje mocenskými a většinou ani finančními kapacitami na prosazování svých konkrétních zájmů na úkor ostatních.

Specifické složení Rady EU a dnes už i samostatnou instituci představuje **Evropská rada** neboli „Evropský summit“, v níž zasedají hlavy států a předsedové vlád všech zemí Unie spolu s předsedou Evropské komise. Evropská rada je nejvyšším politickým orgánem Unie. Schází se zpravidla čtyřikrát ročně na řádném zasedání a jejím úkolem je určovat směr rozvoje EU.

Evropská komise

V současné době Evropská komise, které předsedá bývalý portugalský předseda vlády José Manuel Barroso, má 27 členů. Každý stát má jednoho zástupce. Tím se Evropská komise dočasně stává institucí s rovným postavením malých a velkých zemí.

Komisaři, včetně předsedy Komise, jsou jmenováni najednou na funkční období pěti let. Funkční období současné Barrosovy komise skončí v lednu 2009. Jednotliví komisaři jsou odpovědní za určitou oblast politiky EU, jak lze vyčíst z přílohy 11 „Evropská komise 2007 – 2009“.

Evropský parlament

Od 1. ledna 2007 celkem 785 poslanců zastupuje zájmy 495 milionů obyvatel 27 členských zemí Unie. Počet mandátů EP se zpravidla přiděluje v poměru k počtu obyvatel dané země. Každý členský stát má pevný počet míst, nejvýše 99 (Německo) a nejméně 5 (Malta), jak zachycuje tab. 3. 3 „Počet europoslanců v jednotlivých zemích EU“.

Tab. 3. 3 – Počet europoslanců v jednotlivých zemích EU
(od 1. 1. 2007)

Velké země	Počet poslanců	Malé země	Počet poslanců	Malé země	Počet poslanců
Německo	99	Nizozemí	27	Finsko	14
Francie	78	Belgie	24	Slovensko	14
Itálie	78	Česká republika	24	Irsko	13
Spojené království	78	Maďarsko	24	Litva	13
Polsko	54	Portugalsko	24	Lotyšsko	9
Španělsko	54	Řecko	24	Slovinsko	7
Rumunsko	35	Švédsko	19	Estonsko	6
-	-	Bulharsko	18	Kypr	6
-	-	Rakousko	18	Lucembursko	6
-	-	Dánsko	14	Malta	5
Celkem					785 poslanců

Zdroj: [43], vlastní zpracování

I v Evropském parlamentu existují nesrovnalosti v rozdělení křesel. Jistou diskriminací poznává Slovinsko, které obdrželo jen o jedno křeslo více než Lucembursko, a také Estonsko, které získalo stejný počet křesel jako Lucembursko, přestože má třikrát větší populaci. Také Malta obdržela o jedno křeslo méně než Lucembursko, přestože má populaci zanedbatelně menší než Lucembursko. Přesto přidělení křesel v Evropském parlamentu zvyhodňuje malé země.

Další podkapitolu své práce věnuji Lisabonské smlouvě, kde se především zaměřím na reformu institucí tak, jak se o ni členské země, tedy i malé země Evropské unie pokusily v projektu zmíněné smlouvy.

3. 4 Lisabonská smlouva a budoucnost EU vzhledem k malým členským zemím

Dne 19. října 2007, dvacet devět měsíců po odmítnutí Smlouvy o ústavě pro Evropu v referendech ve Francii a Nizozemí, se hlavy států a předsedové vlád dvaceti sedmi členských zemí shodli na textu Lisabonské smlouvy⁷². Sjednaný text byl slavnostně podepsán 13. prosince 2007 v Lisabonu nejvyššími představiteli 27 členských států, čímž byl zahájen proces jeho ratifikace v jednotlivých členských zemích – bude probíhat parlamentní cestou ve všech zemích s výjimkou Irska, kde se uskuteční referendum.

Prvním členem Unie, který ratifikoval Smlouvu, je Maďarsko (17. 12. 2007), což ukazuje tab. 3. 4 „Současný stav ratifikace Lisabonské smlouvy“. Dále se dosud přidaly Slovinsko, Malta, Rumunsko, Francie a Bulharsko. Předpokládá se, že ratifikační proces by měl být ve všech členských zemích ukončen během roku 2008 tak, aby smlouva mohla vstoupit v platnost 1. ledna 2009 před volbami do Evropské parlamentu.

Tab. 3. 4 – Současný stav ratifikace Lisabonské smlouvy⁷³

Země	Způsob ratifikace	Datum ratifikace
Maďarsko	hlasování v parlamentu	17. 12. 2007
Slovinsko	hlasování v parlamentu	29. 1. 2008
Malta	hlasování v parlamentu	29. 1. 2008
Rumunsko	hlasování v parlamentu	4. 2. 2008
Francie	hlasování v parlamentu	7. 2. 2008
Bulharsko	hlasování v parlamentu	21. 3. 2008

Zdroj: [32], vlastní zpracování

Lisabonská (neboli reformní) smlouva je další novelizací existujících smluv, na rozdíl od Smlouvy o ústavě pro Evropu se nejedná o smlouvu, která by nahrazovala všechny dosavadní. Reformní smlouva neobsahuje žádná ustanovení nebo výrazy jako ústava,

⁷² Celý název dokumentu zní „Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropské unie“.

⁷³ Ke dni 22. března 2008.

ministr zahraničních věcí Unie, zákon, rámcový zákon nebo symboly (vlajka, hymna), které by naznačovaly přetváření Unie v nějakou státní formaci. Na druhé straně Lisabonská smlouva uděluje EU právní subjektivitu.

Nová smlouva se skládá z preambule a dvou hlavních částí – změny Smlouvy o Evropské unii, změny Smlouvy o založení Evropského Společenství, která má být nově nazývána Smlouvou o fungování EU. Text je zakončen obecnými a závěrečnými ustanoveními. Ke smlouvě je připojeno 12 protokolů a 53 deklarací.

Jedním z hlavních cílů Lisabonské smlouvy jsou institucionální změny, které by měly posílit akceschopnost EU. Dále je účelem Smlouvy posílení účinnosti a demokratické legitimacy rozšířené Unie, jakož i soudržnosti její vnější činnosti.

3. 4. 1 Institucionální změny

Lisabonská smlouva nemění zásadním způsobem institucionální uspořádání EU, jehož základem nadále bude trojúhelník: Rada – Komise – Parlament. Zavádí však některé nové prvky, které zajistí efektivnější, ucelenější a transparentnější fungování orgánů a institucí v zájmu lepší služby občanům.

Rada EU

Lisabonská smlouva předpokládá změny ve formacích Rady. Stávající Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy je v novém systému rozdělena na Radu pro obecné záležitosti a Radu pro zahraniční věci. Rada pro obecné záležitosti bude zajišťovat soudržnost prací jednotlivých formací Rady a společně s předsedou Evropské rady a Komisí připravovat zasedání Evropské rady. Rada pro zahraniční věci bude rozhodovat o vnější činnosti Unie podle strategických směrů vymezených Evropskou radou. Předsednictví jednotlivých formací Rady, kromě formace pro zahraniční věci, bude zajišťováno zástupci členských států v Radě na základě systému rovné rotace.

Zásadní změna, kterou přináší Lisabonská smlouva, se týká způsobu hlasování. V první řadě uvádí, že nestanoví-li Smlouvy jinak, rozhoduje Rada EU kvalifikovanou většinou (tedy nikoliv jednomyslně). V praxi to znamená, že vstupem Lisabonské smlouvy

v platnost, se hlasování kvalifikovanou většinou od 1. listopadu 2014 začne používat v řadě nových oblastí (např. v oblasti přistěhovalectví a kultury). Za druhé je stanoveno přechodné období od 1. listopadu 2014 do 31. října 2017, ve kterém může členský stát požádat, aby v Radě EU bylo hlasováno podle stávajícího vymezení kvalifikované většiny. A za třetí přináší stanovení počtu obyvatel nebo počtu členských zemí, které členové Rady EU musí alespoň zastupovat, aby mohli oznámit Radě EU svůj nesouhlas s hlasováním o návrhu kvalifikovanou většinou a hlasování mohlo být na přiměřenou dobu odloženo.

Do 31. října 2014 bude platit rozdělení hlasů v Radě EU podle Smlouvy z Nice, které je výhodné spíše pro menší státy Unie. Poté začne platit nový systém hlasování, ve kterém členské státy již nemají přidělen vážený počet hlasů, ale kvalifikovaná většina je nově vymezena „jako nejméně 55 % členů Rady EU, tvořených nejméně patnácti z nich a zastupující členské státy, které představují nejméně 65 % obyvatelstva Unie“. V případě, že Rada EU nerozhoduje na návrh Komise nebo Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, je kvalifikovaná většina vymezena „jako nejméně 72 % členů Rady EU zastupujících členské státy, které představují nejméně 65 % obyvatelstva Unie“.

Procentní podíl počtu obyvatel Unie, které musí členové Rady EU zastupovat, aby rozhodnutí Rady EU bylo přijato, je zvýšen o tři procentní body (z 62 % na 65 %). V hlasování, ve kterém Rada EU nerozhoduje na návrh Komise nebo Vysokého představitele EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku, je zvýšen procentní podíl členů Rady EU o 5,33 procentního bodu (z 66,67 % na 72 %). Zvýšení kritéria počtu států lze chápat jako záruku pro malé státy Unie, které tvoří většinu států EU, před prosazováním zájmů velkých zemí. Naopak zvýšení kritéria počtu obyvatel je zárukou pro velké členské státy Unie před dominancí malých zemí.

Nově jsou stanoveny parametry blokační menšiny, kterou od 1. listopadu 2014 musí tvořit nejméně čtyři členové Rady EU. Tím je zaručeno, že trojice nejlidnatějších států Unie, představující více než 40 % obyvatel EU, nemůže zablokovat rozhodovací proces v Radě EU.

Navíc se Polsku podařilo v rámci lisabonského summitu prosadit do textu znění smlouvy tzv. Ioanninský kompromis umožňující, aby v případě ustavení skupiny zemí, která z hlediska populačního kritéria nestačí na úplné odmítnutí legislativního návrhu, bylo možné pozdržet legislativní proces a dále jednat v Radě.

Evropská rada

Evropská rada je zařazena mezi orgány EU, nezískává však nové pravomoci a její úloha bude nadále spočívat v určování politického směru a priorit. Nově se ovšem zřizuje funkce **předsedy Evropské rady**. Předsedu bude volit Evropská rada kvalifikovanou většinou na dva a půl roku, maximálně dvakrát po sobě. Jeho hlavním úkolem bude zajišťovat přípravu a kontinuitu jednání Evropské rady a napomáhat dosažení konsensu.

Evropská komise

Lisabonská smlouva změní pravidla pro složení Komise. Do roku 2014 zůstane složení Komise v současné podobě (podle smlouvy z Nice má každý stát jednoho komisaře), poté bude jejich počet omezen dvěma třetinami členů EU (v Unii o 27 členech je to 18) s tím, že by se zástupci států v Komisi měli pravidelně střídat (každý stát bude mít svého zástupce ve dvou ze tří pětiletých funkčních období Komise). Počet komisařů bude moci změnit Evropská rada rozhodnutím přijatým jednomyslně.

V oblasti zahraniční politiky se fungování Evropské komise přímo dotkne i změna na úrovni **Vysokého představitele EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku**, který nově převezme i roli Evropského komisaře pro vnější záležitosti a Evropskou sousedskou politiku. Vysoký představitel pak bude zároveň stálým předsedou Rady EU pro zahraniční věci a členem kolegia Evropské komise. Spojení funkcí a institucionální posílení pozice má zajistit efektivnější provádění zahraniční politiky EU.

Evropský parlament

Lisabonská smlouva v určitých oblastech mění složení i pravomoci Evropského parlamentu. Oproti současnému stavu se sníží počet poslanců od volebního období 2009 – 2014 ze 785 na 751, přičemž maximální počet pro jeden členský stát je stanoven 96

a minimální počet na 6 poslanců a křesla budou rozdělena mezi jednotlivé členské země tzv. poměrným sestupným způsobem, jak zachycuje tab. 3. 5 „Rozdělení křesel v Evropském parlamentu pro období 2009 - 2014“. To znamená, že poslanci z nejlidnatějších států budou zastupovat více občanů než poslanci ze zemí s nízkým počtem obyvatel jako tomu bylo doposud.

Tab. 3. 5 - Rozdělení křesel v Evropském parlamentu pro období 2009 - 2014

Velké země	Počet poslanců	Malé země	Počet poslanců	Malé země	Počet poslanců
Německo	96	Nizozemí	26	Slovensko	13
Francie	74	Řecko	22	Finsko	13
Spojené království	73	Portugalsko	22	Irsko	12
Itálie	72	Belgie	22	Litva	12
Španělsko	54	Česká republika	22	Lotyšsko	9
Polsko	51	Maďarsko	22	Slovinsko	8
Rumunsko	33	Švédsko	20	Estonsko	6
-	-	Rakousko	19	Kypr	6
-	-	Bulharsko	18	Lucembursko	6
-	-	Dánsko	13	Malta	6
Celkem				750 poslanců	

Zdroj: [50], vlastní zpracování

Smlouva rovněž pokračuje v dlouhodobém trendu posilování pravomocí Evropského parlamentu. Větší váhu tak získá v legislativním procesu, kdy díky metodě spolurozhodování použité při 95 % projednávané legislativy, zaujme rovnocenné postavení ve srovnání s Radou EU. Evropský parlament také posílí své pravomoci v personálních otázkách, např. při výběru předsedy a ostatních členů Evropské komise. Dále získá širší kompetence v rozpočtové oblasti, kde se ruší rozlišení mezi povinnými a nepovinnými výdaji a při projednávání víceletého finančního rámce, který se stane právně závazným.

Parlamenty členských zemí

Lisabonská smlouva posiluje úlohu národních parlamentů, které nejsou součástí institucionálního rámce Unie, ale jsou nepostradatelné pro její fungování. Zavádí mechanismus tzv. „žluté karty“, který dává parlamentům členských států větší kontrolu nad dodržováním zásady subsidiarity. V praxi to znamená, že v případě, kdy se jedna

třetina národních parlamentů vysloví proti legislativnímu návrhu Komise, o kterém budou předem informovány, musí jej Komise znovu posoudit. Národní parlamenty se tak poprvé stanou součástí demokratické struktury Evropské unie.

3. 5 Zhodnocení postavení malých zemí v EU

Z analýzy, kterou jsem provedla, jsem došla k závěru, že malé země ještě nikdy nebyly tak silně zastoupeny v institucích EU jako je tomu v současnosti (tj. od 1. ledna 2007). Jen v Radě činí počet hlasů u malých zemí zhruba 47 procent, v Evropském parlamentu malé země představují 40 procent poslanců a konečně v Evropské komisi 75 procent komisařů z celkového počtu všech komisařů zastoupených v Evropské komisi (viz. tab. 3. 6 „Zastoupení členských zemí v institucích EU v letech 1952 – 2007“).

Tab. 3. 6 – Zastoupení členských zemí v institucích EU v letech 1952 – 2007

Rok	Počet členů EU	Instituce EU	Celkem	Malé země	Velké země
1952	6	Rada	6	3	3
		Shromáždění ESUO	78	24	54
		Vysoký úřad	9	3	6
1958	6	Rada	17	5	12
		Evropské shromáždění	142	34	108
		Komise	9	3	6
1973	9	Rada	58	18	40
		Evropský parlament	198	54	144
		Komise	13	5	8
1981	10	Rada	63	23	40
		Evropský parlament	434	110	324
		Komise	14	6	8
1986	12	Rada	76	28	48
		Evropský parlament	518	134	384
		Komise	17	7	10
1995	15	Rada	87	39	48
		Evropský parlament	626	202	424
		Komise	20	10	10
2004	25	Rada	318	148	170
		Evropský parlament	732	291	441
		Komise	25	19	6
2007	27	Rada	345	161	184
		Evropský parlament	785	309	476
		Komise	27	20	7

Zdroj: vlastní zpracování

Na počátku evropské integrace existovalo rovné zastoupení malých a velkých zemí v orgánech Unie. Postupem času s nárůstem malých zemí v ES/EU docházelo ke zlepšení postavení těchto zemí v Radě. Před rozšířením o Rakousko, Finsko a Švédsko v roce 1995 se velké země začaly obávat o budoucí přehlasování ze strany malých států, a proto byl přijat Kompromis z Ioanniny, ve kterém byla blokační menšina stanovena již na 23 hlasů. Podobně se velké země obávaly převahy malých zemí i při největším rozšíření Unie o devět malých zemí v roce 2004. Nutností se stala reforma institucí provedena v rámci Smlouvy z Nice, kde při rozhodování o přijetí návrhu bylo zohledněno kritérium procenta počtu obyvatel Unie.

S přijetím Lisabonské smlouvy dojde ke zjednodušení rozhodovacího procesu v Radě. V Nice definovaná trojí většina (počet států, počet hlasů a počet obyvatel na požádání) se přemění na dvojí většinu (počet států, počet obyvatel). Členské země již nebudou mít přidělen určitý počet hlasů. Malé země tak ztratí tradičně nadhodnocené postavení a bylo by tedy pro ně mnohem výhodnější, kdyby hlasování probíhalo i nadále na bázi Smlouvy z Nice.

Malé země mají v případě vstupu v platnost Lisabonské smlouvy dvě možnosti ochrany: první pojistku představuje zakotvená podmínka dosažení souhlasu většiny zemí a jako druhá možnost se nabízí propracovanější model tvorby koalic. Kromě toho zde existuje možnost blokace, která je dána konkrétním počtem čtyř zemí (tři nejlidnatější státy Unie nemohou samy zablokovat návrh).

I v případě Evropského parlamentu docházelo od počátku padesátých let do současnosti ke zvýšení počtu poslanců ve prospěch malých zemí. Příkladem může být nynější čtyřicetiprocentní zastoupení poslanců malých zemí v Evropském parlamentu ve srovnání s rokem 1952, ve kterém činilo zastoupení poslanců pouze 30 procent z celkového počtu poslanců. Mimo jiné malé země po celou dobu integrace disponovaly vyšším poměrem poslanců na jednoho obyvatele, což předpokládá i nadále Lisabonská smlouva.

Evropskou komisi malé státy vnímají jako důležitého ochránce svých práv a velké země svého komisaře hájí odkazem na rozdělení počtu obyvatel v Unii (podle nich by bylo nepřiměřené, kdyby některá ze sedmi velkých zemí neměla mít právo na vlastního

komisaře, když dohromady představují tři čtvrtiny obyvatel EU). Co se týče zastoupení jednotlivých zemí v Komisi, tak v letech 1952 – 2004 byly znevýhodněny malé země v počtu komisařů, neboť po celou dobu disponovaly jen jedním komisařem oproti dvěma ve velkých zemích.

Zlom nastal až v roce 2004 po přijetí devíti malých členů do Unie, kdy se o jednoho snížil počet komisařů velkých zemí, tím došlo ke zrovnoprávnění malých a velkých států, které trvá doposud. Budoucí Lisabonská smlouva sníží počet stálých komisařů, avšak systém rovné rotace mezi členy EU zaručuje, že každý stát bude mít svého komisaře ve dvou ze tří pětiletých funkčních období Komise.

Pokud by došlo k rozšíření o balkánské státy (současnými oficiálními kandidátskými zeměmi jsou Turecko, Chorvatsko, Makedonie a potenciálními Albánie, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Černá Hora, Kosovo), znamenalo by to další zvýhodnění malých členských zemí v Unii.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vymezit malou zemi, zanalyzovat zapojování malých zemí do Společenství od počátku padesátých let do současnosti a nastínit budoucí postavení malých zemí v Evropské unii.

V dnešní době existuje ve světové literatuře mnoho výkladů pro pojem „malá země“, a proto pro vymezení tohoto pojmu si stanovujeme určitá kritéria. Mezi nejčastěji používaná patří hrubý domácí produkt, rozloha, počet obyvatel, zahraniční obchod a kvalitativní kritéria. V této práci jsem si zvolila kritérium dle počtu obyvatel, které říká, že „malou zemi považujeme za malou, nepřevýší-li počet jejího obyvatelstva 20 milionů“. Na základě tohoto kritéria patří většina států světa do kategorie malých zemí. Jen v Evropské unii je z dvaceti sedmi členských zemí dvacet malých a sedm velkých.

Evropská spolupráce mezi malými zeměmi se vyvíjela již ve čtyřicátých letech 20. století (ještě před vznikem ESUO) prostřednictvím členství v Západoevropské unii, NATO či Radě Evropy. Nelze opomenout ani spolupráci tří malých států Evropy v rámci integračního seskupení Benelux (Belgie, Nizozemí, Lucembursko), které se stalo „tahounem“ budoucí evropské integrace. V padesátých letech minulého století vznikaly první integrační seskupení – ESUO, EHS a EURATOM, kde zakládajícími členy byly i zmíněné tři malé země, které své zkušenosti z integrace Benelux chtěly předat dále.

Šedesátá léta jsou charakterizována založením Evropského sdružení volného obchodu, jehož členy byly především malé země stojící mimo EHS v čele se Spojeným královstvím. V dnešní době ESVO sdružuje ekonomicky nejvyspělejší země Evropy (Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko). V polovině 60. let 20. století nastala v rámci EHS krize zapříčiněná Francií, resp. Charlesem de Gaullem, která vyústila v tzv. Lucemburský kompromis (1966), který sice malým zemím posílil pozici v EHS díky jednomyslnému hlasování, ovšem za cenu zpomalení evropské integrace. Návrat k hlasování kvalifikovanou většinou zajistil až Jednotný evropský akt v roce 1987.

V roce 1973 došlo k prvnímu rozšíření Společenství o dva malé státy (Dánsko, Irsko) a jeden velký (Spojené království). Dánsko s velkou citlivostí vnímá potřebu udržení státní suverenity a rozhodně nepodporuje federalistické tendence. Irsko vstupem do ES získalo, a díky i dalším faktorům se stalo učebnicovým příkladem ekonomického zázraku a příkladného využívání prostředků z evropské pokladny. Přijetí Řecka v roce 1981 bylo považováno především za politické rozhodnutí a často slouží jako spíše varující příklad země, která zdaleka nesplňovala kritéria pro přistoupení. V roce 1986 se Evropská společenství rozšířila o jednu malou zemi (Portugalsko) a jednu velkou (Španělsko). Jednalo se o země s křehkou ekonomikou, slabou tradicí demokratické formy státu a menší proevropskou orientací.

V roce 1995 přibýly do Evropské unie tři malé neutrální státy – Rakousko, Finsko a Švédsko. Vstup těchto zemí s Uníí nijak výrazně nezatřásl, neboť se jednalo o státy s vyspělou ekonomikou a vysokou hospodářskou úrovní. V roce 2004 se uskutečnilo dosud největší rozšíření Unie, a to o deset zemí, z nichž devět řadíme mezi malé země. Vstoupily zde země s transformujícími se ekonomikami, které na jedné straně do Evropské unie přinesly relativně nižší ekonomickou úroveň, ale na straně druhé představují ohromný ekonomický potenciál pro další rozvoj Unie.

K dosud poslednímu rozšíření Evropské unie došlo k 1. lednu 2007, kdy do Unie vstoupily dva státy – malé Bulharsko a velké Rumunsko. Pro oba státy je charakteristická nízká ekonomická úroveň, korupce, organizovaný zločin a levná pracovní síla. Od vstupu těchto zemí Unie čítá 20 malých zemí, jejichž ekonomika neustále roste. Za rok 2007 můžeme vyzdvihnout v růstu HDP pobaltské země a Slovensko, nejnižší míru inflace měla Malta a Nizozemí, které mělo i nejnižší míru nezaměstnanosti a nejvyšší přebytek obchodní bilance.

V současné době se zastoupení zemí v institucích Evropské unie řídí dle Smlouvy z Nice. Malé země ještě nikdy nebyly tak silně zastoupeny v institucích Unie jako je tomu v současnosti. Jen v Radě činí počet hlasů u malých zemí zhruba 47 procent, v Evropském parlamentu 40 procent a v Evropské komisi 75 procent z celkového počtu komisařů.

Budoucí uspořádání navrhuje Lisabonská smlouva, která dosud nebyla ratifikována všemi členskými státy Unie. Nová smlouva zjednoduší rozhodovací proces v Radě EU a to tak, že členské země již nebudou mít přidělen určitý počet hlasů. Trojí většina definovaná v Nice se přemění na dvojí většinu. Malé země tak ztratí své tradičně nadhodnocené postavení. V Evropské komisi dojde dle Lisabonské smlouvy ke snížení počtu komisařů odpovídajícímu 2/3 členských zemí oproti současnosti, kdy má každá země jednoho zástupce. A také dojde ke snížení počtů poslanců v Evropském parlamentu ze 785 na 751, přičemž maximální počet pro jednu zemi je stanoven na 96 a minimální na 6 poslanců. Opět malé země budou disponovat vyšším poměrem poslanců na jednoho obyvatele jako tomu bylo a je doposud.

Na základě provedené analýzy jsem dospěla k závěru, že postavení malých zemí v Evropské unii je výhodné, což zdůvodňuji takto:

Od počátku evropské integrace až do současnosti disponují malé státy v Radě EU v přepočtu na obyvatele větším počtem hlasů oproti zemím velkým. Obdobně tomu bylo a je i v Evropském parlamentu. V Evropské komisi byly malé státy znevýhodněny do roku 2004, kdy došlo k rozhodnutí o stejném počtu komisařů pro velké i malé země.

Seznam použité literatury

Knihy:

- [1] BALDWIN, R. a WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
- [2] CIHELKOVÁ, E. a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006. 396 s. ISBN 80-245-0854-0.
- [3] ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha: Linde nakladatelství, 2003. 159 s. ISBN 80-86131-40-8.
- [4] EVROPSKÁ KOMISE. *Jak funguje Evropská unie*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006. ISBN 92-894-9531-6.
- [5] FIALA, P. a PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 743 s. ISBN 80-7325-015-2.
- [6] FIALA, P. a PITROVÁ, M. *Rozšiřování ES/EU*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 236 s. ISBN 80-210-3033-X.
- [7] GERBET, P. *Budování Evropy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 450 s. ISBN 80-246-0111-7.
- [8] HAD, M. a kol. *Malé země, velcí sousedé*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. 236 s. ISBN 80-85864-57-6.
- [9] JUREČKA, V. *K problému ekonomických specifíků malých západoevropských zemí*. 1. vyd. Praha: Academia nakladatelství ČSAV, 1991. 89 s. ISBN 80-200-0397-5.

- [10] JUREČKA, V. *Malá otevřená ekonomika v ekonomické teorii*. Ostrava: Katedra obecné ekonomie Ekonomické fakulty VŠB-TU, 1995. 125 s.
- [11] KONIG, P. a kol. *Učebnice evropské integrace*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006. 414 s. ISBN 80-7364-022-8.
- [12] PALIČKOVÁ, I. *Chování malé otevřené ekonomiky v podmínkách evropských integračních procesů*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2002. Doktorská disertační práce.
- [13] ZLÝ, B. a kol. *Integrační procesy ve světové ekonomice*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2004. 234 s. ISBN 80-248-0592-8.
- [14] ZLÝ, B. *Základy teorie integračních procesů*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2006. 106 s. ISBN 80-248-0657-6.

Odborné časopisy:

- [15] DRULÁK, P. *Co dělat, když jste malý*. Mezinárodní politika, 1997, roč. 21, č. 5, s. 6 – 7. ISSN 0543-7962.
- [16] ŠMEJKAL, V. *Velké úkoly pro malé státy*. Mezinárodní politika, 1999, roč. 23, č. 10, s. 20 – 21. ISSN 0543-7962.
- [17] ZAVADIL, P. *Kolik váží malé státy?* Mezinárodní politika, 1997, roč. 21, č. 5, s. 4 – 6. ISSN 0543-7962.

Elektronické publikace:

- [18] CHÝLA, J. *Neexistuje alternativa* [online]. 2007. [cit. 12. 2. 2008]. Dostupné z: C:\Documents and Settings\Administrator\Local Settings\Temp\Mach_dopis.doc.

- [19] EUROPEAN COMMISSION. *50 years of figures on Europe* [online]. 2003. [cit. 18. 2. 2008]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-49-02-264-3A/EN/KS-49-02-264-3A-EN.PDF.

- [20] EUROSOP. *Hlasý v Radě EU a počty poslanců v Evropském parlamentu* [online]. 2007. [cit. 20. 1. 2008]. Dostupné z:
http://www.euroskop.cz/files/3._Instiuce_EU/3__Cviceni___Hlasý_a_kresla.pdf
.

- [21] EUROSOP. *Lisabonská smlouva* [online]. 2008. [cit. 22. 2. 2008]. Dostupné z:
<http://www.euroskop.cz/admin/gallery/41/52d69114caab8dba439fa3d1cbc37ec7.pdf>.

- [22] EUROSTAT. *Euro-Indicators* [online]. 2008. [cit. 2. 3. 2008]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008_MONTH_03/6-19032008-EN-BP.PDF.

- [23] JEDLIČKA, J. *Bulharsko a Rumunsko vstoupí do Evropské unie k 1. 1. 2007* [online]. 2006. [cit. 15. 1. 2008]. Dostupné z:
http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Bulharsko_Rumunsko.pdf.

- [24] KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. Sdělení *Komise Evropskému parlamentu a Radě* [online]. 2006. [cit. 18.1. 2008]. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/com_649_strategy_paper_cs.pdf.

- [25] PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Lisabonská smlouva. Co nového by měla přinést?* [online]. 2008. [cit. 15. 3. 2008]. Dostupné z:
<http://www.euroskop.cz/admin/gallery/41/84df470b5ed559da264a8d46bfb0c70b.pdf>.

WWW stránky:

- [26] *Agro navigátor* [online]. 2007. [cit. 17. 2. 2008]. Dostupné z:
<http://www.agronavigator.cz/default.asp?ch=16&typ=1&val=55212&ids=209>.
- [27] *ECB: Evropské společenství* [online]. 2008. [cit. 15. 1. 2008]. Dostupné z:
<http://www.ecb.int/ecb/history/ec/html/index.cs.html>.
- [28] *Ekonomika EU zvolnila ve 4. čtvrtletí růst na 2,6 pct* [online]. 2008.
[cit. 15. 3. 2008]. Dostupné z:
http://www.financninoviny.cz/index_view.php?id=300209.
- [29] *EUROPA - EU v kostce - Evropské smlouvy* [online]. 2008. [cit. 15. 1. 2008].
Dostupné z: http://europa.eu/abc/treaties/index_cs.htm.
- [30] *EUROPA - Základní fakta a čísla o Evropě a Evropanech* [online]. 2008.
[cit. 9. 1. 2008]. Dostupné z:
http://europa.eu/abc/keyfigures/sizeandpopulation/index_cs.htm.
- [31] *Euroskop.cz - Členské státy Evropské unie* [online]. 2008. [cit. 19. 1. 2008].
Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/47522/clanek/clenske-staty-evropske-unie/>.
- [32] *Euroskop.cz - Lisabonská smlouva* [online]. 2008. [cit. 17. 3. 2008]. Dostupné z:
<http://www.euroskop.cz/41912/clanek/>.
- [33] *Euroskop.cz - Rada Evropské unie* [online]. 2008. [cit. 13. 1. 2008]. Dostupné z:
<http://www.euroskop.cz/39562/119162/clanek/rada-evropske-unie/rozhodovani-v-rade-eu/>.
- [34] *EUROSTAT - External trade: total product* [online]. 2007. [cit. 15. 1. 2008].
Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_ne

w_external_trade_external_trade_by_products&root=Yearlies_new_external_trade_external_trade_by_products/F2/tet00002.

- [35] *EUROSTAT - Gross domestic product at market prices* [online]. 2008. [cit. 20. 1. 2008]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1073,46870091&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_product_code=DAA10000.
- [36] *EUROSTAT - Inflation rate* [online]. 2008. [cit. 3. 3. 2008]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1073,46870091&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_product_code=EB040.
- [37] *EUROSTAT - Real GDP growth rate* [online]. 2008. [cit. 14. 3. 2008]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL&_calledfrom=2.
- [38] *EUROSTAT - Total population* [online]. 2008. [cit. 20. 1. 2008]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_population&root=Yearlies_new_population/C/C1/C11/caa10000.
- [39] *EUROSTAT - Unemployment rate – total* [online]. 2008. [10. 3. 2008]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&root=STRIND_EMPLOI/emploi/em071.
- [40] *EVROPSKÁ UNIE* [online]. 2006. [cit. 16. 1. 2008]. Dostupné z:
http://eu.geograf.cz/eu_s/eu.html.
- [41] *Evropská unie – Wikipedie* [online]. 2008. [cit. 20. 1. 2008]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A1_unie.

- [42] *Evropské sdružení volného obchodu – Wikipedie* [online]. 2008. [cit. 3. 2. 2008]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A9_sdru%C5%BEen%C3%AD_voln%C3%A9_obchodu.
- [43] *Evropský parlament* [online]. 2008. [cit. 10. 3. 2008]. Dostupné z:
<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=1019>.
- [44] *Fakta o EU - BusinessInfo.cz* [online]. 2008. [cit. 18. 1. 2008]. Dostupné z:
<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/fakta-o-eu/1001686/>.
- [45] *Komisaři - profily, portfolia a domovské stránky* [online]. 2008 [cit. 16. 3. 2008]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/commission_barroso/index_cs.htm.
- [46] *Konec roku budou v Rumunsku a Bulharsku doprovázet oslavy vstupu do EU* [online]. 2006. [21. 2. 2008]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/konec-roku-budou-v-rumunsku-a-bulharsku-doprovzet-oslavy-vst>.
- [47] *Lisabonská smlouva* [online]. 2008. [cit. 13. 3. 2008]. Dostupné z:
http://www.vokac.cz/euu_lisab_smlouva07.html.
- [48] *Lisabonskou smlouvu projednávají poslanci* [online]. 2008. [cit. 25. 3. 2008]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/lisabonskou-smlouvu-projednavaji-poslanci>.
- [49] *Pátá vlna rozšiřování EU* [online]. 2003. [cit. 4. 2. 2008]. Dostupné z:
<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=177>.
- [50] *Poslanci podpořili návrh na budoucí rozdělení křesel v EP* [online]. 2007. [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné z:
http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/008-11449-283-10-41-901-20071008IPR11353-10-10-2007-2007-false/default_cs.htm.

- [51] *Proč mají matematici rádi odmocninu* [online]. 2007. [21. 2. 2008]. Dostupné z: <http://www.sds.cz/view.php?cisloclanku=2007062902>.
- [52] *Předsednictví malého státu* [online]. 2008. [cit. 14. 3. 2008]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/cr-v-unii/analyza/predsednictvi-maleho-statu--vyhoda-nebo-prekazka>.
- [53] *Regionální spolupráce v Evropské unii – příklad Beneluxu a Visegrádu* [online]. 2003. [cit. 17. 1. 2008]. Dostupné z: <http://www.visegrad.info/?q=cs/node/39>.
- [54] *Schodek zahraničního obchodu EU vzrostl na 17,9 miliardy eur* [online]. 2008. [cit. 15. 3. 2008]. Dostupné z: http://ekonomika.ihned.cz/c4-10076490-22972120-001000_d-schodek-zahranicniho-obchodu-eu-vzrostl-na-17-9-miliardy-eur.
- [55] *Seznam států světa – Wikipedie* [online]. 2008. [cit. 18. 1. 2008]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_sv%C4%9Bta.
- [56] *Seznam států světa podle počtu obyvatel – Wikipedie* [online]. 2008. [cit. 16. 1. 2008]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_sv%C4%9Bta_podle_po%C4%8Dtu_obyvatel.

Seznam zkratk a symbolů

ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
EBRD	Evropská banka pro obnovu a rozvoj
ECU	Evropská měnová jednotka
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
HDP	Hrubý domácí produkt
JEA	Jednotný evropský akt
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
OSN	Organizace spojených národů
PHARE	Pomoc při hospodářské obnově Polska a Maďarska
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SVE	Střední a východní Evropa
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
UNITAR	Institut Spojených národů pro výcvik a výzkum
USA	Spojené státy americké
USD	americký dolar
ŽP	životní prostředí

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že údaje o diplomové práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé diplomové práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. dubna 2008

.....
Lenka Šajnová

Seznam příloh

Příloha 1	Charakteristika členských zemí EU
Příloha 2	Pořadí členských zemí EU dle exportu a importu v roce 2006
Příloha 3	Mapa rozšiřování Evropské unie
Příloha 4	Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1973
Příloha 5	Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1981
Příloha 6	Ratifikace Smlouvy o EU
Příloha 7	Maastrichtský chrám
Příloha 8	Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1986
Příloha 9	Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1995
Příloha 10	Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 2004
Příloha 11	Evropská komise 2007 – 2009

Charakteristika členských zemí EU

Oficiální název státu	Hlavní město	Státní zřízení	Úřední jazyk	Peněžní jednotka
Belgické království	Brusel	konstituční monarchie	nizozemština, francouzština, němčina	euro
Bulharská republika	Sofie	republika	bulharština	bulharský lev
Česká republika	Praha	republika	čeština	koruna česká
Dánské království	Kodaň	konstituční monarchie	dánština	dánská koruna
Estonská republika	Tallinn	republika	estonština	estonská koruna
Finská republika	Helsinky	republika	finština, švédština	euro
Francouzská republika	Paříž	republika	francouzština	euro
Irská republika	Dublin	republika	angličtina, irština	euro
Italská republika	Řím	republika	italština	euro
Kyperská republika	Nikósie	republika	řečtina, turečtina	euro
Litevská republika	Vilnius	republika	litevština	litas
Lotyšská republika	Riga	republika	lotyština	lat
Lucemburské velkovévodství	Lucemburk	konstituční monarchie	lucemburština	euro
Maďarská republika	Budapešť	republika	maďarština	forint
Republika Malta	Valletta	republika	maltština, angličtina	euro
Spolková republika Německo	Berlín	republika	němčina	euro
Nizozemské království	Amsterdam	konstituční monarchie	nizozemština, fríština	euro
Polská republika	Varšava	republika	polština	zlotý
Portugalská republika	Lisabon	republika	portugalština	euro
Rakouská republika	Vídeň	republika	němčina	euro
Rumunsko	Bukurešť	republika	rumunština	rumunský leu
Řecká republika	Athény	republika	řečtina	euro
Slovenská republika	Bratislava	republika	slovenština	slovenská koruna
Republika Slovinsko	Lublaň	republika	slovinština, italština, maďarština	euro
Spojené království Velké Británie a Severního Irska	Londýn	konstituční monarchie	angličtina	libra šterlinků
Španělské království	Madrid	konstituční monarchie	španělština	euro
Švédské království	Stockholm	konstituční monarchie	švédština	švédská koruna

Zdroj: [31], [41], [44], vlastní zpracování

Pořadí členských zemí EU dle exportu a importu v roce 2006 (v 1000 mil. EUR)

Země	Export	Import	Obchodní bilance
Německo	885,61	723,66	161,95
Francie	390,54	426,01	-35,47
Nizozemí	368,28	331,67	36,61
Spojené království	357,78	485,26	-127,48
Itálie	326,99	348,35	-21,36
Belgie	292,24	280,33	11,91
Španělsko	163,63	252,03	-88,40
Švédsko	117,38	100,94	16,44
Rakousko	111,82	111,71	0,11
Irsko	88,37	57,98	30,39
Polsko	87,85	100,35	-12,50
Česká republika	75,72	74,24	1,48
Dánsko	73,87	68,71	5,16
Finsko	61,35	54,85	6,50
Maďarsko	59,32	61,3	-1,98
Portugalsko	34,5	53,06	-18,56
Slovensko	33,23	36,53	-3,30
Rumunsko	25,85	40,75	-14,90
Slovinsko	18,52	19,20	-0,68
Lucembursko	18,19	21,23	-3,04
Řecko	16,64	50,32	-33,68
Bulharsko	11,71	15,32	-3,61
Litva	11,24	15,37	-4,13
Estonsko	7,54	10,57	-3,03
Lotyšsko	4,90	9,17	-4,27
Malta	2,12	3,17	-1,05
Kypr	1,06	5,52	-4,46
EU 25	1 180,90	1 353,52	-172,62
EU 27	1 157,20	1 350,20	-193,00

Zdroj: [34], vlastní zpracování

Mapa rozšiřování Evropské unie

- **1952:** Itálie, Francie, Lucembursko, Belgie, Německo, Nizozemsko
- **1973:** Dánsko, Irsko, Velká Británie
- **1981:** Řecko
- **1986:** Španělsko, Portugalsko
- **1995:** Rakousko, Finsko, Švédsko
- **2004:** Česká republika, Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko.
- **2007:** Bulharsko a Rumunsko

Zdroj: [27]

Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1973

Evropský parlament				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet poslanců	Křesla při Lucemb. = 6	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 křeslo
Německo	61 809	36	1 066	1 717
Spojené království	56 160	36	968	1 560
Itálie	54 574	36	941	1 516
Francie	51 916	36	895	1 442
Nizozemí	13 388	14	231	956
Belgie	9 727	14	168	695
Dánsko	5 008	10	86	501
Irsko	3 061	10	53	306
Lucembursko	348	6	6	58
Celkem	255 643	192	4 414	-
Rada				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet hlasů	Hlasy při Lucemb. = 2	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 hlas
Německo	61 809	10	355	6 181
Spojené království	56 160	10	323	5 616
Itálie	54 574	10	314	5 457
Francie	51 916	10	298	5 192
Nizozemí	13 388	5	77	2 678
Belgie	9 727	5	56	1 945
Dánsko	5 008	3	29	1 669
Irsko	3 061	3	18	1 020
Lucembursko	348	2	2	174
Celkem	255 643	58/41	1 471	-

Zdroj: [7], [19], vlastní zpracování

Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1981

Evropský parlament				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet poslanců	Křesla při Lucemb. = 6	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 křeslo
Německo	61 658	81	1014	761
Itálie	56 479	81	928	697
Spojené království	56 341	81	926	696
Francie	54 029	81	888	667
Nizozemí	14 209	25	234	568
Belgie	9 863	24	162	411
Řecko	9 701	24	159	404
Dánsko	5 124	16	84	320
Irsko	3 433	15	56	229
Lucembursko	365	6	6	61
Celkem	271 202	434	4458	-
Rada				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet hlasů	Hlasy při Lucemb. = 2	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 hlas
Německo	61 658	10	338	6166
Itálie	56 479	10	309	5648
Spojené království	56 341	10	309	5634
Francie	54 029	10	296	5403
Nizozemí	14 209	5	78	2842
Belgie	9 863	5	54	1973
Řecko	9 701	5	53	1940
Dánsko	5 124	3	28	1708
Irsko	3 433	3	19	1144
Lucembursko	365	2	2	183
Celkem	271 202	63/45	1486	-

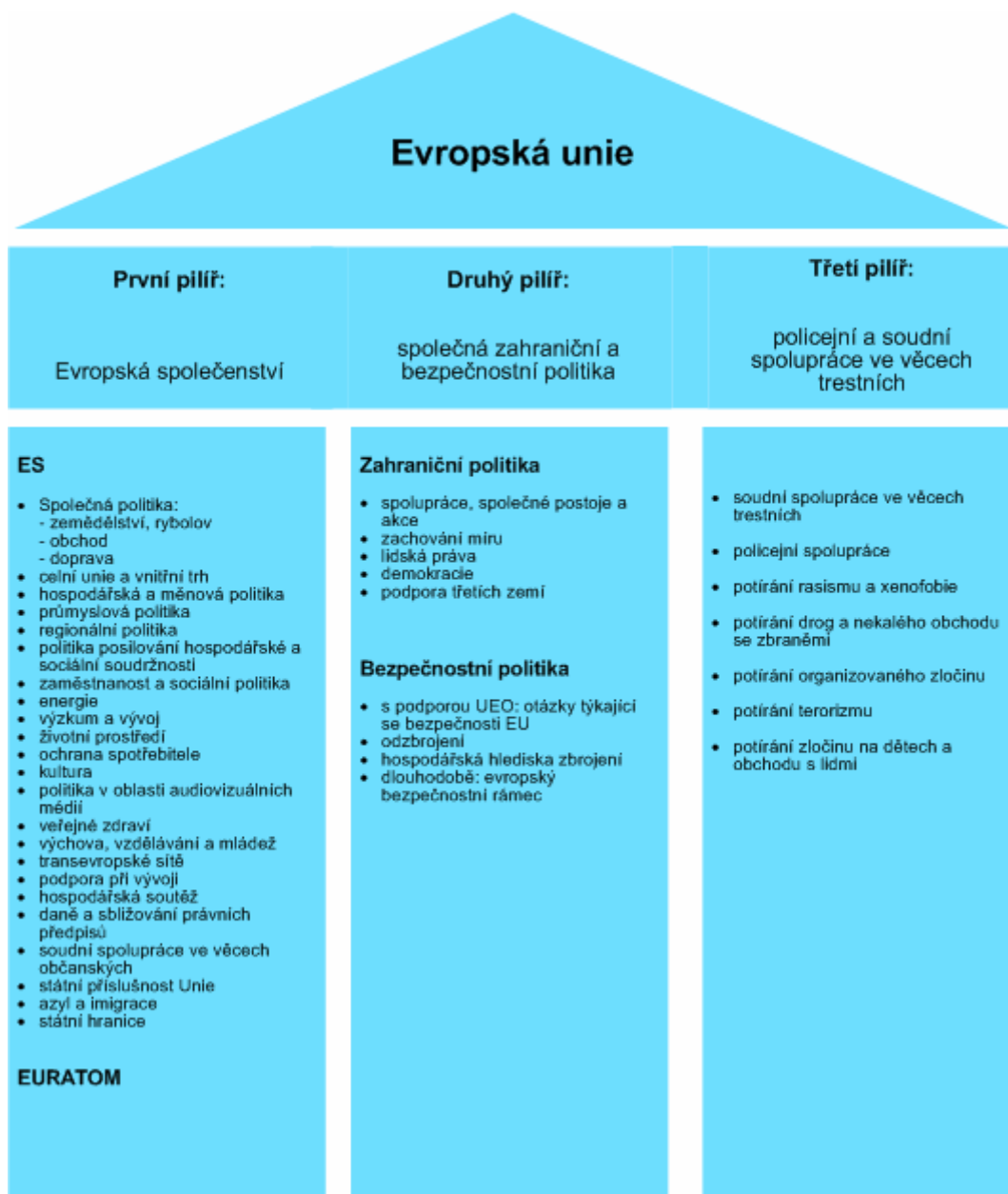
Zdroj: [7], [19], vlastní zpracování

Ratifikace Smlouvy o EU

Země	Procedura	Datum schválení
Belgie	parlamentní	Schváleno Sněmovnou lidových zástupců 17. července 1992 a Senátem 5. listopadu 1992.
Dánsko	parlamentní a dvojí referendum	Odmítnuto prvním referendem 2. června 1992 (50,7 %). Schváleno parlamentem 30. března 1993. Schváleno druhým referendem 18. května 1993 (56,7 %).
Francie	parlamentní a referendum	Schváleno Senátem 16. června 1992 a Národním shromážděním 18. června 1992. Revize ústavy 23. června 1992. Schváleno referendem 20. září 1992 (51 %)- Potvrzeno Ústavní radou 23. září 1992.
Irsko	parlamentní a referendum	Schváleno referendem 18. června 1992 (68,7 %). Smlouva definitivně ratifikována podpisem prezidenta 11. listopadu 1992.
Itálie	parlamentní	Schváleno Senátem 17. září 1992 a Poslaneckou sněmovnou 29. října 1992.
Lucembursko	parlamentní	Schváleno parlamentem 2. července 1992.
Německo	parlamentní	Schváleno Spolkovým sněmem 2. prosince 1992 a Spolkovou radou 18. prosince 1992. Definitivně potvrzeno rozhodnutím Spolkového ústavního soudu z 12. října 1993.
Nizozemí	parlamentní	Druhá komora schválila smlouvu 12. listopadu 1992, První komora 15. prosince 1992.
Portugalsko	parlamentní	Schváleno parlamentem 10. prosince 1992.
Řecko	parlamentní	Schváleno parlamentem 31. července 1992.
Spojené království	parlamentní	Schváleno Dolní sněmovnou 2. srpna 1992 a Sněmovnou lordů 20. července 1993.
Španělsko	parlamentní	Revize ústavy 22. července 1992 (Poslanecká sněmovna) a 30. července 1992 (Senát). Schváleno Poslaneckou sněmovnou 29. října 1992 a Senátem 25. listopadu 1992.

Zdroj: [5]

Maastrichtský chrám

Zdroj: [41]

Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1986

Evropský parlament				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet poslanců	Křesla při Lucemb. = 6	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 křeslo
Německo	61 021	81	998	753
Spojené království	56 769	81	928	701
Itálie	56 598	81	925	699
Francie	55 411	81	906	684
Španělsko	38 485	60	629	641
Nizozemí	14 529	25	238	581
Portugalsko	10 014	24	164	417
Řecko	9 949	24	163	415
Belgie	9 859	24	161	411
Dánsko	5 116	16	84	320
Irsko	3 540	15	58	236
Lucembursko	367	6	6	61
Celkem	321 658	518	5 259	-
Rada				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet hlasů	Hlasy při Lucemb. = 2	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 hlas
Německo	61 021	10	333	6 102
Spojené království	56 769	10	309	5 677
Itálie	56 598	10	308	5 660
Francie	55 411	10	302	5 541
Španělsko	38 485	8	210	4 811
Nizozemí	14 529	5	79	2 906
Portugalsko	10 014	5	55	2 003
Řecko	9 949	5	54	1 990
Belgie	9 859	5	54	1 972
Dánsko	5 116	3	28	1 705
Irsko	3 540	3	19	1 180
Lucembursko	367	2	2	184
Celkem	321 658	76/54	1 753	-

Zdroj: [7],[19], vlastní zpracování

Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 1995

Evropský parlament				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet poslanců	Křesla při Lucemb. = 6	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 křeslo
Německo	81 539	99	1202	824
Spojené království	58 500	87	862	672
Francie	57 753	87	851	664
Itálie	57 269	87	844	658
Španělsko	39 197	64	578	612
Nizozemí	15 424	31	227	498
Řecko	10 443	25	154	418
Belgie	10 131	25	149	405
Portugalsko	10 013	25	148	401
Švédsko	8 816	22	130	401
Rakousko	8 040	21	119	383
Dánsko	5 216	16	77	326
Finsko	5 099	16	75	319
Irsko	3 598	15	53	240
Lucembursko	407	6	6	68
Celkem	371 445	626	5476	-
Rada				
Země	Počet obyv. (v 1 000)	Počet hlasů	Hlasy při Lucemb. = 2	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 hlas
Německo	81 539	10	401	8154
Spojené království	58 500	10	287	5850
Francie	57 753	10	284	5775
Itálie	57 269	10	281	5727
Španělsko	39 197	8	193	4900
Nizozemí	15 424	5	76	3085
Řecko	10 443	5	51	2089
Belgie	10 131	5	50	2026
Portugalsko	10 013	5	49	2003
Švédsko	8 816	4	43	2204
Rakousko	8 040	4	40	2010
Dánsko	5 216	3	26	1739
Finsko	5 099	3	25	1700
Irsko	3 598	3	18	1199
Lucembursko	407	2	2	204
Celkem	371 445	87/62	1825	-

Zdroj: [7], [19], vlastní zpracování

Zastoupení členských zemí v Evropském parlamentu a Radě v roce 2004

Země	Počet obyv. (v 1 000)	Evropský parlament			Rada		
		Počet poslanců	Křesla při Maltě = 5	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 křeslo	Počet hlasů	Hlasy při Maltě = 3	Počet obyvatel (v 1 000) na 1 hlas
Německo	82 532	99	1 034	834	29	621	2 846
Francie	62 252	78	780	798	29	468	2 147
Spojené království	59 699	78	748	765	29	449	2 059
Itálie	57 888	78	725	742	29	435	1 996
Španělsko	42 345	54	531	784	27	318	1 568
Polsko	38 191	54	479	707	27	287	1 414
Nizozemí	16 258	27	204	602	13	122	1 251
Řecko	11 041	24	138	460	12	83	920
Portugalsko	10 475	24	131	436	12	79	873
Belgie	10 396	24	130	433	12	78	866
Česká republika	10 211	24	128	425	12	77	851
Maďarsko	10 117	24	127	422	12	76	843
Švédsko	8 976	19	112	472	10	67	898
Rakousko	8 140	18	102	452	10	61	814
Dánsko	5 398	14	68	386	7	41	771
Slovensko	5 380	14	67	384	7	40	769
Finsko	5 220	14	65	373	7	39	746
Irsko	4 028	13	50	310	7	30	575
Litva	3 446	13	43	265	4	26	862
Lotyšsko	2 319	9	29	258	4	17	580
Slovinsko	1 996	7	25	285	4	15	499
Estonsko	1 351	6	17	225	4	10	338
Kypr	730	6	9	122	4	5	183
Lucembursko	455	6	6	76	4	3	114
Malta	399	5	5	80	3	3	133
Celkem	459 243	732	-	11 097	318/232	3 453	-

Zdroj: [33], [38], [43], vlastní zpracování

Evropská komise 2007 – 2009

Země	Komisař	Funkce
Portugalsko	José Manuel Barroso	předseda
Švédsko	Margot Wallstrom	místopředsedkyně, Institucionální vztahy a komunikační strategie
Německo	Gunter Verheugen	místopředseda, Podniky a průmysl
Francie	Jacques Barrot	místopředseda, Doprava
Estonsko	Siim Kallas	místopředseda, Administrativní záležitosti, audit a boj proti podvodům
Itálie	Franco Frattini	místopředseda, Spravedlnost, svoboda a bezpečnost
Lucembursko	Viviane Reding	Informační společnost a média
Řecko	Stavros Dimas	Životní prostředí
Španělsko	Joaquín Almunia	Hospodářské a měnové záležitosti
Polsko	Danuta Hubner	Regionální politika
Malta	Joe Borg	Rybolov a námořní záležitosti
Litva	Dalia Grybauskaite	Finanční plánování a rozpočet
Slovinsko	Janez Potočnik	Věda a výzkum
Slovensko	Ján Figel'	Vzdělávání, odborná příprava, kultura a mládež
Kypr	Markos Kyprianou	Zdraví
Finsko	Olli Rehn	Rozšíření
Belgie	Louis Michel	Rozvoj a humanitární pomoc
Maďarsko	László Kovács	Daně a celní unie
Nizozemí	Neelie Kroes	Hospodářská soutěž
Dánsko	Mariann Fischer Boel	Zemědělství a rozvoj venkova
Rakousko	Benita Ferrero-Waldner	Vnější vztahy a evropská politika sousedství
Irsko	Charlie McCreevy	Vnitřní trh a služby
Česká republika	Vladimír Špidla	Zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti
Spojené království	Peter Mandelson	Obchod
Lotyšsko	Andris Piebalgs	Energetika
Bulharsko	Meglana Kuneva	Ochrana spotřebitele
Rumunsko	Leonard Orban	Mnohojazyčnost

Zdroj: [45], vlastní zpracování